



Az Európai Unió
Tanácsa

Brüsszel, 2016. június 20.
(OR. en)

10255/16

COHOM 79
COPS 192
CFSP/PESC 485
CSDP/PSDC 344
FREMP 116
INF 110
JAI 579
RELEX 517

AZ ELJÁRÁS EREDMÉNYE

Küldi:	a Tanács Főtitkársága
Dátum:	2016. június 20.
Címzett:	a delegációk
Előző dok. sz.:	10138/16 COHOM 72 COPS 188 CFSP/PESC 478 CSDP/PSDC 338 FREMP 111 INF 108 JAI 570 RELEX 513
Tárgy:	Az EU 2015. évi éves jelentése az emberi jogok és a demokrácia helyzetéről a világban – Tematikus rész

Mellékelten továbbítjuk a delegációknak az EU 2015. évi éves jelentését az emberi jogok és a demokrácia helyzetéről a világban (tematikus rész), amelyet a Tanács a 2016. június 20-i 3477. ülésén fogadott el.

**AZ EU ÉVES JELENTÉSE
AZ EMBERI JOGOK ÉS A DEMOKRÁCIA
HELYZETÉRŐL A VILÁGBAN**

Tematikus rész

(Külügyek Tanácsa, 2016. június 20.)

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
1. Bevezetés	3
2. Az EU konfliktus- és válsághelyzetekben alkalmazott emberi jogi megközelítése	11
3. Az emberi jogokkal és a demokráciával kapcsolatos főbb kihívások kezelése.....	22
4. Emberi jogok az uniós külső politikákban.....	48

1. Bevezetés

A Közel-Keleten, valamint Ázsia és Afrika egyes részein fennálló instabilitás és az ott dúló konfliktusok, az emiatt kialakult migrációs válság, valamint a civil lakosság ellen elkövetett több terrorista merénylet miatt 2015 a rendkívüli kihívások éve volt az Európai Unió és általában a nemzetközi közösség számára. Az ISIL/Dáís Szíria és Irak egyes részein terjeszkedett, ami tömeges atrocitásokhoz és emberi jog-sértésekhez vezetett, különösen a kisebbségi csoportok körében. A világ számos más részén is szemtanúi lehettünk súlyos emberi jog-sértéseknek, valamint az aktivisták és a civil társadalom tagjai ellen elkövetett zaklatásnak és támadásoknak.

Az EU 2015-ben elfogadta az új, **az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó uniós cselekvési tervet (2015–2019)**¹, amely vázolja az Unió prioritásait és stratégiáját az elkövetkezendő 5 évre. Az EU célja, hogy e cselekvési terv keretében folytassa a **az emberi jogokkal és demokráciával kapcsolatos 2012-es stratégiai keret**² végrehajtását, megfelelő rugalmasságot biztosítva ahhoz, hogy szembe tudjunk nézni az új kihívásokkal. A cselekvési terv egyszersmind azt is lehetővé teszi, hogy a problémákat célzott intézkedésekkel kezeljük, és ehhez szisztematikusan és összehangoltan használjuk az összes uniós eszközt, így az uniós iránymutatásokat, eszköztárakat és egyéb elfogadott álláspontokat, valamint a különféle külső finanszírozási eszközöket, különösen a demokrácia és az emberi jogok európai eszközét. A főképviselő és az Európai Bizottság által előterjesztett cselekvési tervet „Az emberi jogok központi szerepének megőrzése az uniós menetrendben” című közös közlemény³ alapján állították össze.

¹ *Az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó uniós cselekvési terv:*
http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_en.pdf. Az új cselekvési terv a következő **öt fejezetből** áll: **I.** A helyi szereplők szerepvállalásának ösztönzése **II.** Az emberi jogi kihívások kezelése **III.** A konfliktusokkal és válságokkal kapcsolatos átfogó emberi jogi megközelítés biztosítása **IV.** A koherencia és konzisztencia javításának ösztönzése, valamint **V.** Hatékonyabb uniós emberi jogi és demokráciatámogatási politika.

² Az Európai Unió Tanácsa: *Emberi jogok és demokrácia: uniós stratégiai keret és cselekvési terv*, 11737/12, 2012. június 25.

³ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11737-2012-INIT/en/pdf>,

JOIN(2015) 16 final.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015JC0016&rid=2>

Sztávrosz Lambrinídisz, az Unió emberi jogokért felelős különleges képviselője – akit 2012-ben neveztek ki és aki a főképviseelő/alelnök felügyelete mellett dolgozik – munkája során az elmúlt évben is arra törekedett, hogy az emberi jogi szempontok konzisztensebb, hatékonyabb és láthatóbb módon érvényesüljenek az uniós külpolitikában. A törekvések középpontjában 2015-ben az állt, hogy az EU fokozza szerepvállalását az emberi jogok terén az olyan stratégiai partnerekkel fenntartott kapcsolataiban, amelyek jelentős regionális és multilaterális szerepet játszanak. Ennek keretében az EUKK ismét ellátogatott Mexikóba, Brazíliába, Kínába és Dél-Afrikába, ugyanakkor fokozottabb hangsúlyt kapott az EU szomszédsága is: az EUKK először látogatott Marokkóba és Azerbajdzsánba; az EU továbbra is jelentős szerepet vállal egyes átalakulóban lévő országokban, így Mianmarban/Burmában és Bahreinben, és útjára indult az első emberi jogi párbeszéd Kubával; az EU fokozta szerepvállalását az ENSZ-szel és a regionális emberi jogi mechanizmusokkal fenntartott kapcsolataiban, ösztönözve ezzel a regionális felelősségvállalást és előmozdítva az emberi jogok egyetemességét, többek között a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (ASEAN) emberi jogi mechanizmusaival az emberi jogokról most először indított szakpolitikai párbeszédén és az Afrikai Unióval folytatott együttműködés elmélyítésén keresztül.

Az EUKK tematikus értelemben továbbra is nagy hangsúlyt fektetett az emberijog-védők és a civil társadalom támogatására, valamint a számos országban fennálló, egyre nehezebb körülmények javítására, amelyek között e személyek és szervezetek kifejtik tevékenységüket. A tavalyi évben a missziók és az azokat követő látogatások során központi jelentőséget kapott a nem kormányzati szervezetekkel szembeni fellépések megakadályozása és a velük szemben hozott új, korlátozó jellegű jogszabályok visszavonása, az emberijog-védők szabadon bocsátása érdekében kifejtett erőfeszítések, a hatékonyabb támogatási mechanizmusok létrehozása, valamint az e problémák megoldásához szükséges párbeszéd helyreállítása.

A 2015 során a közel húsz országban tett látogatások, a magas szintű multilaterális találkozókra tett felszólalások, valamint a kormányok, nemzetközi szervezetek és a civil társadalom több száz kulcsfontosságú tagjával tartott találkozók segítségével az EUKK igyekezett növelni az Uniónak mint az emberi jogok érdekében fellépő szereplők zászlóvivőjének a hatékonyságát és láthatóságát, valamint előmozdítani az uniós prioritásokat, így a véleménynyilvánítás- és az egyesülés szabadságát, a nők és a gyermekek jogait, a kínzás elleni küzdelmet, a megkülönböztetésmentességet, a halálbüntetés eltörlését, a gazdasági, szociális és kulturális jogokat, a vállalkozások emberi jogi felelősségvállalását, valamint az emberijog-sértések számonkérésének előmozdítását.

Multilaterális szinten az EU továbbra is határozottan síkra szállt az emberi jogok egyetemes előmozdításáért és védelméért, különösen az ENSZ Közgyűlésének Harmadik Bizottságában és az ENSZ Emberi Jogi Tanácsában, de az ENSZ szakosodott szervezeteiben, így például a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetben (ILO) végzett munkával is. A fenti keretek között az EU előmozdította tematikus és országokénti prioritásait, és céljai elérésének érdekében az összes régió országaival együttműködött. Az EU támogatta az emberi jogoknak az ENSZ munkájában való szélesebb körű érvényesítését is, csakúgy, mint a fenntartható fejlesztési céloknak a 2015 szeptemberében a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó menetrendben elfogadott emberi jogi alapú megközelítését. A Tanács februárban következtetéseket fogadott el az ENSZ emberi jogi fórumain képviselendő uniós prioritásokról⁴. Az e fórumokon való hatékonyabb részvétel érdekében az EU továbbra is alkalmazta az éves stratégiai munkatervet, a tagállamok közötti tehermegosztási megállapodásokat, valamint célzott tájékoztatási tevékenységeit. Az EU szorosan együttműködött az ENSZ Emberi Jogok Főbiztosának Hivatalával, az Európa Tanáccsal és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezettel (EBESZ) is.

⁴ 6012/16. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6012-2016-INIT/hu/pdf>

Európai uniós eszközök

Az EU-nak a szakpolitikák, valamint pénzügyi és egyéb eszközök széles skálája áll rendelkezésére, amelyeken keresztül támogatni és védelmezni tudja az emberi jogokat. A diplomácia nyilvános (uniós nyilatkozatok) és diszkrétebb eszközei (demarsok⁵ és politikai párbeszéddek) éppúgy ezek közé tartoznak, mint az emberi jogi iránymutatások, az országspecifikus emberi jogi stratégiák, a rendszeres emberi jogi párbeszéddek és a – többek között a civil társadalom támogatására szolgáló – pénzügyi együttműködési projektek. A legkedvezőbb eredmények elérése érdekében az EU arra törekszik, hogy ezeket az eszközöket a lehető legjobban kombinálja, tehát hogy hatékonyan és egymással összhangban használja őket. Az emberi jogi kérdések felvetése például nem csupán az emberi jogi párbeszéddek keretein belül történik, hanem más találkozók – politikai vagy egyéb (például a vízumliberalizációval kapcsolatos) párbeszéddek és csúcstalálkozók – napirendjén is szerepel.

Emberi jogi iránymutatások: A külső fellépések legfontosabb területeit az EU által elfogadott 11 iránymutatás⁶ határozza meg. A legutóbb elfogadott iránymutatások a vallás vagy meggyőződés szabadságára és az online és offline véleménynyilvánítás szabadságára vonatkoznak. Elsősorban gyakorlati eszközként szolgálnak az uniós szereplők számára világszerte az EU emberi jogi prioritásainak helyi szintű végrehajtása tekintetében. Az iránymutatásokat rendszeresen aktualizálják.

Országspecifikus emberi jogi stratégiák: nagyrészt az uniós küldöttségek által helyi szinten, az adott ország emberi jogi helyzetének elemzése alapján készített stratégiák. Ezek a stratégiák központi szerephez jutottak a szakpolitikai konzisztencia biztosításában. Az adott ország tekintetében meghatározzák az emberi jogok és a demokrácia területének uniós fellépéseivel kapcsolatos fő prioritásokat, a legfontosabb rövid- és hosszú távú célokat, és leírják az ezekhez a célokhoz kötődően elvégzendő konkrét tevékenységeket.

⁵ A demars a diplomáciai lépések egy formája: egy harmadik ország vagy nemzetközi szervezet képviselőjével való hivatalos kapcsolatfelvétel, amelynek során egy-egy konkrét kérdés vonatkozásában igyekeznek az adott országot vagy szervezetet meggyőzni, velük információt közölni, vagy hivatalos véleményüket kikérni. A demars írásos vagy szóbeli formában adható.

⁶ Az uniós emberi jogi iránymutatások teljes listája az alábbi linken érhető el (angol nyelven): http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/index_en.htm

Emberi jogi párbeszéddek: Az EU az évek során egyre több országgal indított emberi jogi párbeszédet. Ezek céljai a következők: közös érdekű kérdések megvitatása és az emberi jogi együttműködés megerősítése olyan multilaterális fórumokon, mint az Egyesült Nemzetek Szervezete; annak lehetővé tétele, hogy az EU megossza partnerországaival az emberi jogok megsértése miatti aggályait; információgyűjtés, valamint annak elősegítése, hogy az adott partnerországokban javuljon az emberi jogi helyzet. E párbeszéddek az EU kulcsfontosságú eszközei az emberi jogokat illető kétoldalú kapcsolatok terén, többek között az olyan konkrét témák tekintetében, mint a kínzás, a halálbüntetés, a vallás vagy meggyőződés szabadsága, az online és offline véleménynyilvánítás szabadsága, a fogyatékkal élők, a nők és a gyermekek jogai, a munkahelyi alapjogok és alapelvek, valamint a többoldalú fórumokon megvalósuló együttműködés.

Az EU 2015-ben 34 partnerországgal és regionális csoportosulással tartott hivatalos emberi jogi párbeszédet és konzultációt. Újraindult az Egyiptommal és a Tunéziával folytatott párbeszéd (mindkét országgal 2010-ben került sor utoljára párbeszédre), és – 2009 óta először – ismét elindult a párbeszéd Belarusszal is. Emellett a Cotonoui Megállapodásban részes 79 afrikai, karibi és csendes-óceáni állam közül is számos folytatott emberi jogi párbeszédet az EU-val.

Az emberi jogi párbeszédet megelőzően konzultációkra kerül sor a civil társadalommal Brüsszelben és abban az országban, ahol a párbeszéd megrendezésre kerül. A párbeszéddek eredményeiről tájékoztatót is tartanak. A szakpolitikai fórumokat és párbeszédeket az év során a civil társadalmi szervezetekkel tartott szakértői megbeszélések egészítik ki, amelyek keretében az EU tájékoztatókat tart tevékenységeiről és szakpolitikáiról. Az EU–Tunézia emberi jogi párbeszédet követően 2015 májusában innovatív kezdeményezés szerveződött **Tunéziában**: háromoldalú tárgyalásra került sor a civil társadalom, a tunéziai kormány és az EU között.

Az EU az ENSZ emberi jogi fórumain

EU–ENSZ emberi jogi partnerség: Az EU szilárdan elkötelezett az ENSZ emberi jogi testületei mellett, és a rugalmas, hatékony és hatásos ENSZ emberi jogi rendszert támogatja. Az Unió támogatja a főbiztos és munkatársai által az egész világon az emberi jogok érdekében végzett munkát. Hasonlóan támogatja az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának különleges eljárásai során a teljes körű együttműködést, többek között azáltal, hogy a megbízottak számára akadálytalan hozzáférést és kapcsolatot biztosít az egyénekkal és a civil társadalommal. Az EU továbbra is szilárdan elkötelezett az ENSZ-egyezmény alapján létrehozott testületek mellett és az egyes országokban végzett munkája során felhasználja azok eredményeit és ajánlásait. Az EU emellett támogatja az időszakos egyetemes emberi jogi helyzetértékelést, és minden országot arra szólít fel, hogy teljes körűen működjön együtt ezzel a folyamattal, többek között az ajánlások végrehajtásának biztosításával.

Az ENSZ Közgyűlésének 70. ülészaka (Harmadik Bizottság): Az ENSZ Közgyűlésének 70. ülészaka keretében – 2015 októberében és novemberében – a Harmadik Bizottság (Szociális, Humanitárius és Kulturális Ügyek) összességében körülbelül 60 határozattal foglalkozott. Az EU igen tevékeny volt: kilenc hivatalos nyilatkozatot tett, és több mint 45, ENSZ-tisztviselővel, emberi jogi megbízottakkal és az emberi jogi főbiztossal tartott interaktív párbeszédben nyilvánult meg. Az EU kezdeményezéseket terjesztett elő a vallás vagy meggyőződés szabadságára, a gyermekek jogaira (a GRULAC-kal közösen⁷), a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságra (Japánnal közösen), valamint Mianmarra/Burmára vonatkozóan, amelyeket a Harmadik Bizottság jelentős támogatás mellett fogadott el. Az Unió ezen kívül számos partnerkezdeményezést is támogatott, így például az Iránra, a Szíriára és az emberijog-védőkre vonatkozó határozatokat.

Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának 28–30., illetve két rendkívüli ülése:

Az Emberi Jogi Tanács intenzív tevékenységet folytatott 2015-ben: a három szokásos ülést két rendkívüli találkozó egészítette ki. Az első rendkívüli ülésre április 1-jén került sor „a Boko Haram terrorista csoport által elkövetett terrorista támadások és emberijog-sértések fényében”, a másodikra pedig december 17-én „a burundi emberi jogi helyzet további romlásának megelőzése érdekében”.

⁷ GRULAC – Latin-amerikai és Karibi Országok Csoportja

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO), Nemzetközi Munkaügyi Konferencia és az ILO igazgatótanácsa: 2015-ben az EU 55 nyilatkozatot tett az ILO keretében a 104. Nemzetközi Munkaügyi Konferencián, az igazgatótanács 323., 324. és 325. ülésén, valamint két háromoldalú ülésen. Az EU és tagállamai támogatták a munkahelyi alapelveket és jogokat, a fenntartható fejlődést, a munkajogi védelmet, és ezen belül a munkavégzés elfogadhatatlan formáival szembeni védelmet, valamint a tisztességes foglalkoztatás terén elért eredmények nyomán követését. Foglalkoztak azokkal az esetekkel, melyekben sérültek a kényszermunkára vonatkozó alapvető munkaügyi normák Eritreában, Mauritániában, Mianmarban/Burmában és Katarban, a gyermekmunkára vonatkozó előírások Kambodzsában és Kamerunban, valamint a gyülekezési szabadság Bangladesben, Belaruszban, Fidzsin, Guatemalában és Szváziföldön. Az EU emellett határozottan támogatta a munkaügyi normák alkalmazását felügyelő egységes ILO-mechanizmus munkáját.

A demokrácia és az emberi jogok európai eszköze (EIDHR)

A demokrácia és az emberi jogok európai eszköze (EIDHR) az emberi jogok és demokrácia világszintű előmozdításának és támogatásának egyik legfontosabb külső finanszírozási eszköze. Egyik legfőbb erőssége, hogy a fogadó ország kormányának engedélye nélkül is működtethető, ezáltal pedig lehetővé teszi, hogy segítségével az Unió tevékenységének központi elemeként érzékeny kérdésekkel és innovatív megközelítésekkel foglalkozzon, valamint hogy közvetlen együttműködést folytasson elszigetelt vagy marginalizált civil társadalmi szervezetekkel.

A 2007 és 2013 közötti időszakhoz képest a 2014–2020-as időszakra szóló EIDHR jobban igazodik az új realitásokhoz, a támogatott területek kiválasztásánál erőteljesebb a stratégiai megközelítés, a felhasználást illetően pedig egyszerűsödtek az eljárások. A költségvetése megnövekedett, lehetővé téve az EU számára, hogy nagyobb támogatást nyújtson virágzó civil társadalmak fejlődéséhez, valamint azon sajátos szerepkörük megerősítéséhez, amelyet az emberi jogokat és a demokráciát előmozdító pozitív változások kulcsszereplőiként betöltenek. Mindez magában foglalja egyrészt az EU arra irányuló kapacitásának a növelését, hogy gyorsan reagáljon az emberi jogi vészhelyzetekre, másrészt az emberi jogokat védő nemzetközi és regionális mechanizmusok jelentősebb támogatását is.

A támogatás ezen túlmenően kiterjed a választási megfigyelő missziók lefolytatására, az általuk kiadott ajánlások nyomon követésére, valamint a demokratikus és a választási folyamatok javítására. A 2014-2020-as időszakra szóló EIDHR emellett pontosabban meghatározott konkrét célokat tartalmaz az emberi jogok védelmét és a demokratikus folyamat támogatását illetően. Ezen belül:

- határozottabban megfogalmazódik a civil társadalom szerepe, konkrétan utalva a civil társadalom, valamint a helyi hatóságok és a releváns állami intézmények közötti együttműködésre;
- nagyobb hangsúly helyeződik az egyes kiszolgáltatott csoportokra (a nemzeti, etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekre, a nőkre, a lesbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális (LMBTI) személyekre és az őslakos népekre);
- nagyobb hangsúlyt kapnak a gazdasági, szociális és kulturális jogok.

2. Az EU konfliktus- és válsághelyzetekben alkalmazott emberi jogi megközelítése

Az emberi jogok érvényesítése a konfliktusmegelőzésben, a válságkezelésben és az átmeneti igazságszolgáltatásban.

2015-ben a konfliktusok és válságok emberek millióinak életét befolyásolták. Számos fegyveres konfliktus során láttuk, hogy a nemzetközi humanitárius és emberi jogi normák súlyosan sérülnek. Az EU elkötelezett az emberi jogok iránt: ez egyben azt is jelenti, hogy az emberi jogi megfontolásokat minden olyan szakpolitikai intézkedésében és finanszírozási eszközében érvényesíteni kívánja, amely a konfliktusok és válságok megoldásához kapcsolódik.

Az EU 2015-ben további lépéseket tett arra vonatkozóan, hogy az emberi jogi és a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos szakpolitikáját beépítse **a közös biztonság- és védelempolitikai (KBVP) missziók és műveletek** tervezésébe, végrehajtásába és értékelésébe.

A 2013-ban elfogadott válságkezelési eljárásnak⁸ megfelelően az új missziók és műveletek tervezési folyamata során figyelembe vették az emberi jogok és a nemek közötti egyenlőség szempontjait, a KBVP tervezési dokumentumaiba pedig elemzést illesztettek az emberi jogok és a nemek közötti egyenlőség helyzetéről. 2015 során a legtöbb KBVP-misszióban és -műveletben közreműködtek emberi jogi és a nemek közötti egyenlőség kérdéseivel foglalkozó tanácsadók, illetve kapcsolattartók is. Feladatuk egyrészt az emberi jogi, illetve a nemek közötti egyenlőség szempontjainak a misszió vagy művelet munkájában való érvényesítése, másrészt konkrét tevékenységek végrehajtása volt.

A KBVP-képzés kiegészült az emberi jogokkal és a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos elemekkel is, így ezek a témák immár részét képezik a KBVP keretében szervezett orientációs képzésnek, a kiküldetésre felkészítő képzésnek, valamint a különböző tagállamok által az Európai Biztonsági és Védelmi Főiskola (EBVF) keretében szervezett, a biztonsági ágazat reformjáról szóló képzéseknek. Az emberi jogok és a nemek közötti egyenlőség kiemelt téma a magas rangú tisztviselők, illetve a missziók vezetői pozícióit betöltő tisztviselők számára rendezett képzéseken is. Az emberi jogokról, a nemek közötti egyenlőségről, a gyermekek és a fegyveres konfliktusok témájáról, valamint a polgári lakosság védelméről és a konfliktusmegelőzésről szóló célzott képzések az EBVF-en és egyéb tagállami kezdeményezéseken keresztül is elérhetők.

⁸

7660/2/13 REV 2.

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7660-2013-REV-2/en/pdf>

2015 során az **Uniónak** – többek között **az ukrainai tanácsadó misszió (EUAM)** által biztosított szakértői tanácsadás révén – jelentős szerepe volt a Petro Porosenko elnök által 2015 augusztusában jóváhagyott ukrán nemzeti emberi jogi stratégia, továbbá annak a 2016–2020-as időszakban történő végrehajtásáról szóló cselekvési terv kidolgozásában. Az EUAM tanácsadói részt vettek a munkacsoportok munkájában, és ajánlásokat nyújtottak be, amelyeket az ukrán fél beépített a cselekvési terv végleges tervezetébe. Az EUAM kulcsfontosságú hozzájárulásai között sorolhatjuk fel a következőket: tanácsadás a kínzás és az embertelen bánásmód elleni küzdelemre, a foglyok jogainak védelmére, a büntetés-végrehajtási rendszer alapvető reformjára, a tisztességes eljáráshoz való jognak, a magánélet tiszteletben tartásához való jognak, valamint a békés gyülekezés szabadságának biztosítására vonatkozóan. Az EUAM szorgalmazta a nemek közötti egyenlőséget, a (nők elleni erőszak és a kapcsolati erőszak megelőzéséről és az azok elleni küzdelemről szóló) Isztambuli Egyezmény megerősítését, valamint az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1325 sz. (a háború nőkre gyakorolt hatásával, valamint a nők konfliktuskezelésben játszott potenciális szerepével foglalkozó) határozatának végrehajtására irányuló nemzeti cselekvési terv elfogadását.

A Tanács 2015 novemberében elfogadta az **átmeneti igazságszolgáltatáshoz** nyújtott támogatás uniós szakpolitikai keretét⁹ és az erre vonatkozó tanácsi következtetéseket. Ezzel a lépéssel az EU az első olyan regionális szervezetté vált, amely stratégiát dolgozott ki kimondottan az átmeneti igazságszolgáltatásra irányulóan. A szakpolitikai keret bizonyítéka annak, hogy az EU elkötelezett az átmeneti igazságszolgáltatás mellett, emellett koherensebbé teszi az EU szerepvállalását, továbbá iránymutatással szolgál az EU és az uniós tagállamok személyzete számára egyaránt.

Gyakorlati síkon az EU – válságreakálási, konfliktusmegelőzési, konfliktus utáni helyreállítási, biztonsági és fejlesztési erőfeszítései révén – továbbra is aktívan jelen volt az átmeneti időszakot élő országokban. 2015 folyamán e kérdés több mint egy tucat, partnerországokkal folytatott politikai párbeszéd során napirendre került. Az EU a kolumbiai békefolyamattal foglalkozó küldöttet nevezett ki októberben, azzal a feladattal, hogy segítse az ország által szeptember 23-án elfogadott békemegállapodás végrehajtását. Az átmeneti igazságszolgáltatáshoz kapcsolódó kérdésekkel foglalkozó uniós és tagállami személyzet számára egész évben szerveztek képzéseket.

⁹ 13576/15. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13576-2015-INIT/hu/pdf>

Világszerte továbbra is az EU az átmeneti igazságszolgáltatással kapcsolatos kezdeményezések egyik legfőbb pénzügyi támogatója. Ennek keretében finanszírozást nyújt az igazságszolgáltatáshoz, az igazság felderítését célzó kezdeményezésekhez, az intézményi reformhoz és a jóvátételi programokhoz, többek között a civil társadalom és az áldozatok csoportjainak támogatása révén. A 2015-ben finanszírozott projektek széles skálán mozogtak: találunk köztük a Kongói Demokratikus Köztársaságot (KDK) célzó, az áldozatok igazságszolgáltatáshoz való jogának érvényesítését támogató kísérleti kisprojektet csakúgy, mint az ENSZ volt Jugoszláviával foglalkozó nemzetközi büntetőtörvényszékének (ICTY) javára létrehozott, az ügyészképzéshez és információs kampányokhoz széles körű támogatást nyújtó projekteket. Az EU emellett támogatta az áldozatok igazságszolgáltatáshoz való jogának érvényesítését is, méghozzá egy olyan globális programon keresztül, amely a nemek közötti egyenlőséget érvényesítő átmeneti igazságszolgáltatásra irányul, és amelyet az EU a Nemek Közötti Egyenlőségért és a Nők Társadalmi Szerepvállalásának Növeléséért létrehozott ENSZ-szervezettel közösen hajtott végre.

Az átmeneti igazságszolgáltatás támogatásában az EU továbbra is szorosan együttműködött az ENSZ-szel (különösen az igazság, az igazságosság és a kártérítés előmozdításával, valamint a meg nem ismétlődés garanciáival foglalkozó ENSZ különleges előadóval), a regionális szervezetekkel és a civil társadalommal.

Az EU folytatta erőfeszítéseit annak biztosítása érdekében, hogy a népirtás, a háborús bűncselekmények és az emberiség elleni bűncselekmények elkövetőit felelősségre vonják tetteikért, és hogy az atrocitások áldozatai számára igazságot szolgáltatassanak. Ezzel összefüggésben az EU 2015-ben is támogatta a **Nemzetközi Büntetőbíróságot (NBB)**¹⁰, nem utolsósorban azért, hogy politikai támogatást nyújtott a Bíróságnak az olyan multilaterális fórumokon, mint például az ENSZ Biztonsági Tanácsa és az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa. Az EU pénzügyi támogatást biztosított a Büntetőbíróságnak és az annak ügyét támogató civil társadalmi szereplőknek.

E támogatás egyik példája, hogy az EU továbbra is elkötelezetten támogatja a Római Statútum egyetemességét és előmozdítja az NBB megbízatásának jobb megismerését. Az EU 2015-ben is megtett mindent annak érdekében, hogy ezt a folyamatot előmozdítsa a harmadik országok körében, különösen az emberi jogi párbeszéd során, a világszerte folytatott szisztematikus demars-kampányokon keresztül, célzott helyi és regionális szemináriumok szervezésével, a harmadik országokkal kötött megállapodások vonatkozó záradékkal való következetes kiegészítésével, a NBB statútuma megerősítésének, illetve az ahhoz való csatlakozásnak az ösztönzésével, valamint a végrehajtásban való segítségnyújtással, illetve a Római Statútum egyetemességéért felszólaló civil társadalmi szervezeteknek nyújtott pénzügyi támogatás révén.

¹⁰ A 2011. március 21-i 2011/168/KKBP tanácsi határozattal és a 2006. évi együttműködési és segítségnyújtási megállapodással összhangban.

Az EU és tagállamai vezető szerepet töltek be a NBB-vel folytatott együttműködés megerősítését célzó erőfeszítésekben. Az EU következetesen fellépett annak érdekében, hogy ösztönözze az államok Büntetőbírósággal való teljes körű együttműködését, ideértve az elfogatóparancsok haladéktalan végrehajtását. Azokban az esetekben, amikor harmadik országok nem működtek együtt a Nemzetközi Büntetőbírósággal, az EU arra a kérdésre igyekezett választ találni, hogy tagállamaival egyetemben miként léphet fel, legyen szó akár egyszeri alkalomról, akár az együttműködés hosszan fennálló vagy ismétlődő hiányáról, és hogy mikor kell elkerülni a NBB által kiadott elfogatóparancs hatálya alá tartozó egyénnel a nem érdemi jellegű érintkezést. Példa erre Al-Basír szudáni elnök 2015. júniusi dél-afrikai látogatásának EU általi fogadtatása¹¹.

Végül, az EU 2015 során is teljes mértékben elkötelezett volt a Római Statútumban szereplő komplementaritás elvének végrehajtása mellett. Ennek érdekében az EU operatív iránymutatással szolgált a nemzetközi igazságszolgáltatás és a nemzeti igazságszolgáltatási rendszerek közötti szakadék áthidalására vonatkozóan. Elefántcsontparton például az EU hozzájárult az igazságügyi ágazat és az őrizeti rendszer megerősítéséhez. Különös prioritást kapott ezen belül a bírósági rendszer helyreállítása, azzal a céllal, hogy biztosított legyen az állampolgárok számára a méltányos hozzáférés.

Az Unió 2015-ben is a **nemzetközi humanitárius jog** és a humanitárius alapelvek egyik fő védelmezője volt. Például a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága (ICRC) ellen Jemenben elkövetett támadásokra reagáló, 2015. augusztus 25-i és szeptember 2-i nyilatkozataiban Hrisztosz Sztilijanidisz humanitárius segítségnyújtásért és válságkezelésért felelős uniós biztos a konfliktusban érintett összes felet a nemzetközi humanitárius jog tiszteletben tartására és a humanitárius szereplők elleni támadások beszüntetésére szólította fel. Az aleppói (Szíria) civil területek ellen intézett támadásokról szóló, 2015. szeptember 18-i nyilatkozatában a biztos elítélte a polgári lakossággal szemben elkövetett, megkülönböztetés nélküli támadásokat, és a konfliktusban érintett összes felet a nemzetközi humanitárius jog tiszteletben tartására és a polgári lakosság védelmére szólította fel. Hasonlóképpen, az Orvosok Határok Nélkül által működtetett kunduzi (Afganisztán) kórház ellen 2015. október 3-án elkövetett légi csapásokról szóló nyilatkozatában a biztos a konfliktusban érintett összes felet felszólította arra, hogy tartsák tiszteletben a nemzetközi humanitárius jogot, továbbá biztosítsák az egészségügyi létesítmények és a humanitárius szereplők védelmét.

¹¹ 150614_02_en, Brüsszel, 2015. június 14.
http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150614_02_en.htm

Az EU folytatta a nemzetközi humanitárius jogra vonatkozó 2005. évi (2009-ben aktualizált) uniós iránymutatások végrehajtását, amelyek tartalmazzák, hogy az Európai Unió, valamint annak intézményei és szervei milyen operatív eszközökkel mozdíthatják elő a nemzetközi humanitárius jognak való megfelelést. Az iránymutatások emellett a nemzetközi humanitárius jog harmadik országok és nem állami szereplők általi tiszteletben tartását is előmozdítják. Az EU folytatta a munkát annak érdekében, hogy növeljék a részvételt a fő nemzetközi humanitárius jogi eszközök és egyéb releváns, a nemzetközi humanitárius jogra hatással levő jogi eszközök végrehajtásában¹².

A nemzetközi humanitárius jog nemzeti szintű végrehajtásának javítása érdekében az EU továbbra is támogatta az államokat azon erőfeszítéseikben, hogy elfogadják a nemzetközi humanitárius jogi kötelezettségeiknek való megfeleléshez szükséges nemzeti jogszabályokat. Közbenjárt többek között az iraki kormánynál azért, hogy Irak csatlakozzon a genfi egyezményekhez csatolt II. kiegészítő jegyzőkönyvhöz, ezáltal lehetővé téve a nemzetközi humanitárius jog teljes körű alkalmazását a nem nemzetközi fegyveres konfliktusok kontextusában is. Az EU emellett pénzügyi támogatást nyújtott a hatékony és elszámoltatható biztonsági és igazságügyi ágazat kiépítését elősegítő programokhoz.

Folytatta a nemzetközi humanitárius joggal kapcsolatos ismeretek terjesztésének és az azzal kapcsolatos képzéseknek az előmozdítását, valamint támogatta az arról szóló kiadványokat mind az EU-n belül, mind a harmadik országokban, különösen a nemzeti hatóságok, a nem állami fegyveres szervezetek és a humanitárius szereplők viszonylatában. Az EU somáliai és mali képzési missziói keretében például a tananyag részét képezi az emberi jogi normákra és a nemzetközi humanitárius jogra vonatkozó képzés.

A Vöröskereszt Nemzetközi Bizottsága 2015-ben is fontos partner volt a nemzetközi humanitárius jogi képzés biztosításában és az azzal kapcsolatos ismeretek terjesztésében, és e célból az EU továbbra is anyagi támogatást biztosított a szervezet számára.

¹² Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) és az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) – melyeket a Lisszaboni Szerződés módosított – által a nemzetközi humanitárius jog területéhez kapcsolódó kérdésekben az EU-ra ruházott hatáskörök és azok korlátainak maradéktalan tiszteletben tartásával.

A Nemzetközi Vöröskereszt és a Nemzetközi Vörösfélhold 32. konferenciája alkalmával, amelyre 2015. december 8–10-én került sor, az EU, tagállamai, valamint a Vöröskereszt európai uniós nemzeti szervezetei ambiciózus közös vállalásokat tettek¹³. Ezek célja többek között a nemzetközi humanitárius jog tiszteletben tartásának előmozdítása, a szabadságuktól megfosztott személyek védelmét szolgáló nemzetközi humanitárius jog megerősítése, a nemzetközi humanitárius jog előmozdítása és terjesztése, a fegyveres konfliktusokban és egyéb vészhelyzetekben az orvosi missziók tiszteletben tartásának és védelmének fokozása, továbbá a fegyveres konfliktusokban, illetve a katasztrófákat és egyéb vészhelyzeteket követően a szexuális és nemi alapú erőszak megelőzése és az arra való reagálás.

Migránsok, menekültek és menedékkérők

2015 során a menekültek, menedékkérők és irreguláris migránsok minden eddiginél nagyobb hulláma indult Európa felé – ezen belül jelentős mértékben növekedett a migrációban érintett gyermekek aránya –, amely a Földközi-tenger térségében és a nyugat-balkáni migrációs útvonal mentén humanitárius válsághoz vezetett, többek között tragikus halálesetekre került sor a tengeren.

¹³ <http://rcrcconference.org/international-conference/pledges/>.

E jelentős kihívással szembesülve az EU annak biztosítására törekedett, hogy válaszingázkedéseiben az emberi jogok védelme prioritást élvezzen. Az Európai Tanács április 23-i nyilatkozatában¹⁴ és június 25–26-i következtetéseiben¹⁵ megállapította, hogy a humanitárius válságra gyorsan és hatékonyan reagálni kell, ezzel párhuzamosan pedig megállapodott egy közép- és hosszú távú stratégia kidolgozásáról és az Unió kívüli származási, illetve tranzitországokkal folytatott együttműködés megerősítéséről. Az Európai Bizottság által májusban elfogadott európai migrációs stratégia¹⁶ prioritásként jelöli meg az emberi jogok védelmét az intézkedések minden területén. A november 11–12-én a vallettai csúcstalálkozón jelen levő afrikai és európai vezetők kiemelték a migránsok emberi jogai védelmének fontosságát, a csúcstalálkozón elfogadott cselekvési terv¹⁷ pedig több konkrét kötelezettségvállalást tartalmaz e tekintetben, ideértve a következőket: az igazságszolgáltatáshoz való jog érvényesítésének megkönnyítése, a jogi segítségnyújtás, a tanúvédelem, egészségügyi és szocio-pszichológiai segítségnyújtás a menekülteknek, migránsoknak és menedékkérőknek, az országok támogatása azon erőfeszítéseikben, hogy csatlakozzanak az 1951. évi menekültügyi egyezményhez és annak 1967. évi jegyzőkönyvéhez, illetve betartsák azokat, a fogadó országok védelemnyújtási kapacitásainak növelése, valamint az instabilitást növelő emberi jogi jogsértések kezelése. A 2015. október 8-án Luxembourgban tartott, a Földközi-tenger keleti térségén és a Nyugat-Balkánon áthaladó útvonalról szóló magas szintű konferencia résztvevői hasonlóképpen megerősítették a migránsok és a menekültek méltóságának és emberi jogainak tiszteletben tartására irányuló kötelezettségvállalást. A kötelezettségvállalás konkrét operatív intézkedéseket eredményezett, amelyeket az október 25-én elfogadott, a balkáni útvonalon zajló menekültáramlásról szóló vezetői nyilatkozat¹⁸ tartalmaz.

¹⁴ 204/15. <http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2015/04/23-special-euco-statement/>

¹⁵ 500/15. <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/06/26-euco-conclusions/>

¹⁶ COM (2015) 240 final. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&qid=1465546809512&from=HU>

¹⁷ 809/15. <http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2015/11/12-valletta-final-docs/>

¹⁸ http://ec.europa.eu/news/2015/docs/leader_statement_final.pdf

A harmadik országokkal folytatott uniós együttműködésnek régóta kiemelt eleme az emberi jogok kérdése: az EU régóta kezeli azt prioritásként átfogó külső migrációs politikájában, a migrációval és a mobilitással kapcsolatos általános megközelítés¹⁹ keretében, amely horizontális kérdésként magában foglalja a migránsok és a menekültek emberi jogait. Az EU 2015-ben is támogatta a partnerországokban a migránsok őrizeti körülményeinek javítását szolgáló projekteket, a kísérő nélküli kiskorú migránsokkal való bánásmód javítását célzó intézkedéseket, a jobb menekültvédelmi rendszerek kiépítésének támogatását szolgáló kapacitásépítő projekteket, valamint a migránsok igazságszolgáltatáshoz való jogának jobb érvényesítését célzó projekteket. A szeptember 9-i migrációs csomag részeként az Európai Bizottság 1,8 milliárd eurót különített el az EU–Afrika vészhelyzeti alap²⁰ létrehozására, amelyből többek között olyan projekteket finanszíroznak majd, amelyek célja a migránsok, menekültek és menedékkérők jobb védelmének biztosítása, illetve az őket befogadó közösségek támogatása. A szíriai válság kezelésére létrehozott uniós regionális alap²¹ (a Madad alap) keretében 2015-ben került elfogadásra ez első válságreagálási csomag, 390 millió EUR értékben. A alap körülbelül 1,5 millió szíriai menekült, valamint a jordániai, a libanoni és a törökországi befogadó közösségek számára biztosít támogatást, elsősorban az oktatásra, az ellenálló-képesség fokozására, a helyi fejlesztésre, egészségügyre, a vízellátásra és szennyvízelvezetésre és az élelmezésbiztonságra helyezve a hangsúlyt. A támogatás kiemelt célcsoportjai a gyermekek és a fiatalok. 2015 novemberében az EU létrehozta a törökországi menekülteket támogató eszközt, amelyből a Törökországban tartózkodó szíriai menekültek 3 milliárd EUR támogatásban fognak részesülni. Az EU 2015-ben is támogatta a szíriai menekültek támogatását szolgáló regionális fejlesztési és védelmi programot Irakban, Jordániában és Libanonban, és ebben az évben két új regionális fejlesztési és védelmi programot indított el az Afrika szarva térségében, illetve Észak-Afrikában. E programok egyik központi eleme a migránsok és menekültek emberi jogainak védelme.

Az EIDHR 2015. évi globális pályázati felhívása keretében 5 millió eurót különítettek el olyan projektekre, amelyek célja a migránsok emberi jogainak támogatása, ideértve a harmadik országokban levő menedékkérőket és a belső menekülteket, valamint a hontalan személyeket is. Ez kiegészíti azt a 11,5 millió EUR értékű globális civil társadalmi fellépést, amelyet 2014-ben indítottak el, és amelynek a kiszolgáltatott helyzetű migránsok és az emberkereskedelem áldozatai jogainak védelme és előmozdítása áll a középpontjában.

¹⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0743&from=HU>

²⁰ http://ec.europa.eu/europeaid/regions/africa/eu-emergency-trust-fund-africa_en

²¹ http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/countries/syria/madad/index_en.htm

2015 során az EU szisztematikusan foglalkozott a migránsok jogainak kérdésével a partnerországokkal az emberi jogokról folytatott politikai párbeszéd során, a mobilitási partnerségek pedig keretet biztosítottak az emberi jogi kérdések szisztematikus kezeléséhez a harmadik országokkal folytatott migrációs politikai párbeszéd során. Mostanra nyolc ilyen mobilitási partnerség jött létre, és jelenleg folyamatban vannak a tárgyalások Belarusszal és Libanonnal.

Az EUNAVFOR MED Sophia művelethez²² emberi jogi, menekültjogi és a nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó tanácsadókat neveztek ki, annak a kötelezettségvállalásnak a jegyében, hogy a művelet személyzete emberi jogi és humanitárius jogi képzésben részesüljön. Az EUNAVFOR MED Sophia művelet keretében 2015 végéig 7000 személyt mentettek ki a tengerből.

Az emberkereskedelem problémája szerves része az európai migrációs stratégiának és az európai biztonsági stratégiának. Az EU 2015-ben kiemelt fontosságú kérdésként kezelte az emberkereskedelmet, mind az emberi jogokról és a demokráciáról szóló új cselekvési tervben, mind a 2016–2020-os időszakra szóló, az EU külkapcsolati politikájának segítségével a nemek közötti egyenlőséget és a nők társadalmi szerepvállalásának növelését szolgáló új uniós keretben. E keret egyik kiemelt célja, hogy megszüntesse a lányok és a nők kizsákmányolásának bármely formájára irányuló emberkereskedelmet. A vallettai csúcstalálkozón a politikai vezetők megerősítették kötelezettségvállalásukat amellyel, hogy védelmet, támogatást és segítséget nyújtsanak az emberkereskedelem áldozatainak, különös tekintettel a kiszolgáltatott helyzetű csoportokra, köztük a gyermekekre és a nőkre.

Az EU mind belső, mind külső tevékenységében fokozta a kényszermunka elleni küzdelem terén kifejtett erőfeszítéseit, tevékenyen előmozdítva a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 1930. évi, a kényszermunkáról szóló (29. sz.) egyezménye 2014. évi jegyzőkönyvének ratifikációját²³.

²² Az Európai Unió által vezetett tengeri erők – Földközi-tengeri térség. Sophia művelet.

²³ (EU) 2015/2037 és (EU) 2015/2071 tanácsi határozatok.

A terrorizmus elleni küzdelem

2015-ben Európa-szerte több helyen történt súlyos emberáldozatokat követelő, a mindennapi élet rendjét felborító terrortámadás, és emellett számos megghiúsult merényletről is tudunk. A terrorizmusra való felbujtás leginkább külföldről történt (ISIL/Dáís), ugyanakkor magukat a terrorcselekményeket főként uniós polgárok követték el.

A terrorista szervezeteket változatlanul felelősség terheli azért, hogy súlyos emberijog-sértéseket követnek el világszerte. Az ISIL/Dáís, az al-Kaida, a Boko Haram és más terrorista szervezetek napi rendszerességgel követnek el olyan szélsőségesen erőszakos cselekményeket, mint a gyilkosság, az erőszakos közöszlész, a rabszolgaságra kényszerítés, a kínzás, az emberrablás és a zsarolás. Az Európai Unió és tagállamai a partnereikkel együtt szilárdan elkötelezettek a terrorista szervezetek és a terrorizmust kiváltó okok elleni küzdelem mellett.

E rendkívüli körülmények között az EU továbbra is szilárdan kitartott amellett, hogy az emberi jogok teljes tiszteletben tartása központi eleme terrorizmussal szembeni a hatékony és eredményes erőfeszítéseknek.

A januári párizsi eseményeket követően az EU következetesen a 2005. évi terrorizmus elleni stratégiájával összhangban (megelőzés, védekezés, bűnüldözés és reagálás), továbbá a nemzetközi jog és a nemzetközi emberi jogi normák teljes körű tiszteletben tartása mellett alakította válaszlépéseit. Az EU hangsúlyt fektetett arra, hogy elejét vegye a terrorizmusnak, különösen a radikalizálódásnak, a terroristák toborzásának, felszereléssel való ellátásának és a terrorizmus finanszírozásának megakadályozásával, és kiemelte az olyan mögöttes tényezők kezelésének szükségességét is, mint a konfliktusok, a szegénység, a fegyverek elterjedése és az államszervezet instabilitása, amelyek mind táptalajt biztosítanak a terrorista csoportok térnyeréséhez.

Ennek megfelelően a Külügyek Tanácsa a 2015. februári ülésén elfogadott, a terrorizmus elleni küzdelemről szóló következtetéseiben²⁴ a radikalizálódás és az erőszakos szélsőségesség elleni küzdelemre hívott fel, olyan kezdeményezések támogatása révén, mint a terrorizmus elleni küzdelem világfóruma inspirálta intézmények: az Erőszakos Szélsőségesség Elleni Fellépés Nemzetközi Kiválósági Központja, a közösségi szerepvállalást és rezilienciát támogató globális alap, valamint az Igazságszolgáltatás és Jogállamiság Nemzetközi Intézete. Röviden, ezek az intézmények támogatják a terrorizmus elleni nemzeti stratégiákat, kezelik a radikalizálódás háttérben álló okokat, előmozdítják a toleranciát és a megértést az emberek és a társadalmak között, és innovatív képzést biztosítanak a terrorizmus elleni küzdelemhez kapcsolódó, illetve a jogállamiságon alapuló bevált gyakorlatok végrehajtásához.

²⁴ 43/15 sajtóközlemény. <http://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2015/02/150209-council-conclusions-counter-terrorism/>

A 2000 szakembert számláló, a radikalizálódással foglalkozó uniós információs hálózat különösen értékes eszköznek bizonyult a radikalizálódás megelőzésére szolgáló bevált módszerek azonosításában és megosztásában. Ide tartozik a radikalizálódásnak már a korai szakaszban elejét vevő alternatív narratívák kidolgozása, illetve a közösségi médiában megjelenő terrorista propaganda elleni küzdelem is. Ezenfelül az EU elkötelezett amellett, hogy a külföldi terrorista harcosok jelentette fenyegetést átfogó stratégiai megközelítés keretében kezelje, amint az a Szíriára és Irakra vonatkozó, a terrorizmus elleni küzdelmet szolgáló, 2014 októberében elfogadott uniós stratégiában szerepel.

Az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó új cselekvési terv rámutat annak szükségességére, hogy a véleményalkotás és a véleménynyilvánítás szabadságának tiszteletben tartása épüljön be a terrorizmus elleni küzdelemmel kapcsolatos intézkedésekbe és programokba.

Egyéb uniós szakpolitikai dokumentumok, így például a digitális egységes piaci stratégia²⁵ kiemelte, hogy a biztonságra és az illegális tartalmak terjesztése elleni küzdelemre irányuló törekvések nem járhatnak együtt az emberi jogok és így a véleménynyilvánítás szabadságának csorbulásával.

2015 során az emberi jogi kérdések a terrorizmus elleni küzdelemről szóló párbeszédnek napirendjén is szerepeltek, mind a harmadik országokkal – Indiával, Izraellel, Pakisztánnal és Tunéziával –, mind az ENSZ-szel folytatott dialógusok alkalmával. Emellett Libanonban szemináriumot tartottak ebben a témában. A párbeszédnek során az EU mindig is arra hívta fel a harmadik országokat, hogy az emberi jogokat érvényesítsék terrorizmus elleni fellépéseikben, és felkérte a bírói kart, hogy a vallomás alapú rendszerről a bizonyíték alapú büntető igazságszolgáltatási rendszerre térjen át.

A közel-keleti és észak-afrikai régió továbbra is prioritást jelent az EU számára, amikor olyan stratégia kidolgozását tervezi, amely 1) figyelembe veszi a terrorizmus és a radikalizálódás valamennyi mögöttes tényezőjét, 2) inkluzív megközelítést alkalmazva bevonja a civil társadalmat, és 3) megfelel az emberi jogokra vonatkozó nemzetközi normáknak.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1325. sz. határozatáról szóló éves ülésük alkalmával az EU tagállamai a nők, a béke és a biztonság kérdésére összpontosítottak a terrorizmus és az erőszakos szélsőségek kontextusában. Az ENSZ 70. Közgyűlése alkalmával az EU kísérendezvényt szervezett „A nemek közötti egyenlőség dimenziójának érvényesítése az erőszakos szélsőségek megelőzését és az ellene való küzdelmet szolgáló szakpolitikában és annak megvalósításában” címmel. 2015 októberében elfogadásra került az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2242. sz. határozata, amely a terrorizmus és az erőszakos szélsőségek elleni küzdelem kérdését beillesztette a nőkre, a békére és a biztonságra vonatkozó programba.

²⁵ http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market_hu

E téren az EU szerepvállalása politikai, földrajzi és pénzügyi szempontból egyaránt nő; jelenleg összesen 142 millió EUR értékben finanszíroz projekteket. Mivel a terrorizmus elleni küzdelemhez kapcsolódó kapacitásépítési projektek gyakran olyan országokban valósulnak meg, amelyek emberi jogi helyzete rossz, meg kell találni a megfelelő egyensúlyt a biztonsági és az emberi jogi megfontolások között. Ezzel összefüggésben az Európai Bizottság operatív iránymutatást dolgozott ki annak biztosítása érdekében, hogy az emberi jogi megfontolások a terrorizmus és a szervezett bűnözés – többek között a számítástechnikai bűnözés – elleni küzdelmet és a kiberbiztonságot célzó intézkedések teljes projektciklusában érvényesüljenek, ahogyan arról a stabilitás és a béke elősegítését szolgáló eszköz létrehozásáról szóló uniós rendelet²⁶ rendelkezett.

3. Az emberi jogokkal és a demokráciával kapcsolatos főbb kihívások kezelése

A civil társadalom mozgásterének biztosítása és az emberijog-védők támogatása

Az elmúlt években ezen a területen új tendenciák jelentek meg. Míg a civil társadalmi szervezetek terjedése pozitív változást tükröz, ami különösen a közösségi hálózatok és az új információs technológiák használatának köszönhető, addig negatívumként említhető, hogy az autoriter kormányok civil társadalmi szervezetekkel szembeni korlátozó magatartása is erősödött. Lejárató kampányok, a külföldről érkező finanszírozáshoz való hozzáférés korlátozása, valamint az aktivisták megfélemlítése és az ellenük elkövetett erőszak – amelyért adott esetben magánvállalkozások vagy milíciák felelősek –: mindez csupán néhány példa arra, hogy a civil társadalomnak milyen súlyos kihívásokkal kell megküzdenie. Az állam sok esetben nem védi meg az egyéneket és szervezeteket, illetve nem indít nyomozást és büntetőeljárást.

2015-ben az EU több alkalommal adott hangot aggodalmának – többek között kétoldalú emberi jogi párbeszéd alkalmával és multilaterális testületekben – azzal kapcsolatban, hogy az egyesülés szabadsága, a véleménynyilvánítás szabadsága és a békés gyülekezés szabadsága egyre nagyobb mértékű korlátozás alá esik, illetve általánosságban azzal kapcsolatban, hogy a civil társadalmi szervezetek, köztük a szociális partnerek tevékenységeit különböző korlátozásokkal akadályozzák.

²⁶ A 230/2014/EU rendelet 10. cikke. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0230&from=HU>

Az online és offline véleménynyilvánítás szabadságát illetően az EU 2015-ben a 2014. évi uniós iránymutatások²⁷ végrehajtására törekedett. Emberi jogi párbeszédei keretében az EU felhívta a figyelmet az iránymutatásokra és azok elfogadására ösztönzött, valamint arra bátorította a harmadik országokat, hogy tegyenek konkrét lépéseket az erőszak és a zaklatás megakadályozására, és teremtsenek biztonságos környezetet az újságírók és más médiaszereplők számára. Az EU minden szükséges esetben nyilvánosan elítélte az újságírók és bloggerek elleni támadásokat.

Az EU megbeszéléseket folytatott a Bejegyzett Nevek és Számok Internetszervezetével, az Internetirányítási Fórummal, részt vett az információs társadalmi csúcstalálkozó (WSIS) 10 éves felülvizsgálati folyamatáról szóló vitában, valamint a kibertérről szóló, 2015. április 15–16-án Hágában megrendezett globális konferencián, hogy ezen fórumokon is előmozdítsa a véleményalkotás és véleménynyilvánítás szabadságát, együttműködve a civil társadalommal és az egyéb érdekelt felekkel. Az EU emellett szoros figyelemmel kísérte a Freedom Online Coalition nevű szervezet munkáját.

A kiberdiplomáciáról szóló tanácsi következtetéseket²⁸ 2015-ben fogadták el. Az internetirányításról szóló, 2014-ben elfogadott tanácsi következtetésekkel²⁹ együtt e következtetések annak szükségességére hívják fel a figyelmet, hogy az emberi jogokat az online környezetben is védeni kell, ideértve a véleménynyilvánítás szabadságát, valamint a magánélet és a személyes adatok védelmét.

A véleménynyilvánítás szabadságáról szóló iránymutatásokat valamennyi uniós küldöttséggel megismertették, azzal a céllal, hogy az minden jövőbeli programozásba beépüljön. A küldöttségek támogatására 2016-ben új, az EIDHR keretében finanszírozandó program indul, amely kísérleti jelleggel a média és a véleménynyilvánítás szabadságát lesz hivatott támogatni olyan országokban, amelyekben az EU a demokráciát igyekszik előmozdítani. A program célja, hogy mind az uniós küldöttségeket, mind pedig az adott harmadik országok médiaszereplőit segítse abban, hogy tevékenységeik és műveleteik végzése során alkalmazzák az iránymutatásokat. Többek között Jordániában, Szenegálban és Tunéziában földrajzi alapokból finanszírozott új projektek/programok kerültek elfogadásra. Emellett 2014–2015-ben az EIDHR számos projektet finanszírozott az iránymutatások szempontjából releváns területen, így például Mianmarban/Burmában.

²⁷ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/142549.pdf

²⁸ 6122/15. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6122-2015-INIT/hu/pdf>

²⁹ 16200/14. <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16200-2014-INIT/hu/pdf>

Az EU ezenfelül elkötelezett amellett is, hogy biztosítsa az egyének személyes adatainak magas szintű védelmét az Unióban, illetve hogy külső partnereit is ösztönözze magas szintű adatvédelmi normák betartására. Az EU jogi kerete tekintetében elmondhatjuk, hogy az EU jelenleg dolgozik a személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló 95/46/EK irányelv³⁰ felülvizsgálatán és megerősítésén.

2015 során az EU a békés gyülekezés szabadságát akadályozó egyre több akadályt és kihívást észlelt. Ide tartozik többek között a tüntetések során a rendfenntartásra használt túlzott erőszak, valamint a nem engedélyezett békés tüntetések szervezéséért és az azokon való részvételért kiszabott túlzott bírságok és szankciók alkalmazása. 2015-ben az EU több nyilvános nyilatkozatot is tett, amelyben a békés tüntetéshez való jog tiszteletben tartására szólított fel, valamint hangsúlyozta a nyilvános tiltakozáshoz való jog előmozdításának fontosságát.

Az EU és a civil társadalom közötti szélesebb körű párbeszéd és együttműködés részeként az EU december 3–4-én Brüsszelben megszervezte az **EU és a nem kormányzati szervezetek közötti, 2015. évi emberi jogi fórumot**, amelynek témája a civil társadalmi tér védelmének és előmozdításának kérdése volt, és amelyen a résztvevők azokat a lehetőségeket kívánták azonosítani, hogy miként lehet a civil társadalmat számos országban fenyegető veszélyekre megfelelő szakpolitikai választ adni. A fórumnak 230 résztvevője volt, akik a világ minden tájáról érkeztek, és főként civil társadalmi szervezeteket képviseltek.

Federica Mogherini főképviseelő/alelnök a fórum résztvevőire szólva határozott üzenetet fogalmazott meg: megerősítette az emberi jogok terén dolgozó nem kormányzati szervek támogatását, és arról biztosította a jelenlevőket, hogy: *„a civil társadalom kulcsfontosságú szerepet tölt be az EU külpolitikájában. Nem csak az egyik központi szereplője, de mozgatórugója is a társadalmakban végbemenő változásoknak, legyen szó demokráciáról, jó kormányzásról, ellenálló képességről, kohézióról, vagy az alapvető emberi jogok előmozdításáról.”*³¹ A főképviseelő további erőfeszítésekre szólított fel azon számos országban tapasztalható törekvéssel szemben, hogy ellenőrzést gyakoroljanak a civil társadalom munkája felett.

³⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=URISERV:114012>

³¹ 151204_01_en. Federica Mogherini főképviseelő/alelnök felszólalása az EU és a nem kormányzati szervezetek 2015. decemberi emberi jogi fórumán: http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/151204_01_en.htm

A fórumon a főképviselő mellett felszólalt továbbá Maina Kiai, a békés gyülekezés és az egyesülés szabadságához fűződő jog kérdésével foglalkozó különleges ENSZ-előadó, Michel Forst, az emberijog-védők helyzetével foglalkozó különleges ENSZ-előadó, Emilio Álvarez Icaza Longoria, az Emberi Jogok Amerikaközi Bizottságának³² ügyvezető titkára, Sztávrosz Lambrinídisz, az Európai Unió emberi jogokért felelős különleges képviselője, valamint számos emberijog-védő. Az EU elkötelezetten támogatja az emberijog-védők és a civil társadalom védelme érdekében eljáró különleges ENSZ-előadókat.

Az Európai Unió megállapítja, hogy a nemzeti emberi jogi intézmények jelentős szerepet játszanak mint emberi jogi szereplők és mint a fejlődés elősegítői, ezért mind politikai, mind pénzügyi értelemben fokozza az ilyen intézményeknek nyújtott támogatását.

A nemzeti emberi jogi intézmények támogatása a 2015–2019 közötti időszakra szóló, az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó új uniós cselekvési terv első célkitűzésének megvalósítása érdekében tett első intézkedés. Egyben annak elismerése is, hogy az EU a tágabb emberi jogi architektúra kulcsfontosságú szereplőinek tartja a nemzeti emberi jogi intézményeket. A helyi szereplők felelősségvállalásának előmozdítása – amely a közintézmények támogatását is magában foglalja (az uniós cselekvési terv első célkitűzése) – a partnerségek előmozdításának koncepcióját is tükrözi, amelyre azért van szükség, mert az emberi jogok és a demokrácia csak akkor virágozhat fel, ha a helyi szervezetek is jelentős felelősséget vállalnak.

A nemzeti emberi jogi intézmények, amennyiben függetlenül, valamint megfelelő pénzügyi források és személyi állomány birtokában cselekedhetnek, értékes összekötő szerepet játszhatnak egyrészt a civil társadalom, a lakosság és a kormány, másrészt a nemzeti hatóságok, valamint a regionális / nemzetközi emberi jogi intézmények között.

A nemzeti emberi jogi intézmények kulcsfontosságú érdekelt felek és a nemzetközi, a regionális és a nemzeti emberi jogi keret alapvető elemét képezik. Ellenőrzési, jelentéstételi, panaszkezelési és tanácsadói megbízásaik nyomán ezek az intézmények jelentős szerepet játszanak a nemzetközi emberi jogi normák tiszteletben tartásában. Szerepük egyre jelentősebb egyrészt az emberi jogok érvényesítésében a konkrét helyzetekben, másrészt a fejlesztéshez való hozzájárulásban.

³² Az Emberi Jogok Amerikaközi Bizottsága (IACHR, vagy, a három másik hivatalos nyelven, vagyis spanyolul, franciául és portugálul: CIDH, Comisión Interamericana de los Derechos Humanos, Commission Interaméricaine des Droits de l'Homme, Comissão Interamericana de Direitos Humanos).

Az EU politikai elkötelezettségét az EIDHR keretében számukra nyújtott pénzügyi segítséggel is kiegészíti. 2015-ben hároméves célzott program indult a nemzeti emberi jogi intézmények kapacitásépítése érdekében, amelyhez az EU 5 millió EUR összeggel járult hozzá. A program célja nem csupán a nemzeti emberi jogi intézmények kapacitásának bővítése, hanem azoknak a regionális és nemzetközi hálózatokkal folytatott együttműködésének támogatása is. A program négy tematikus területre összpontosul: gazdasági, szociális és kulturális jogok, az üzleti vállalkozások emberi jogi felelőssége, emberi jogi oktatás, illetve a nemzeti emberi jogi intézmények alapmegbízatásainak megerősítése.

Annak érdekében, hogy szélesebb körben ismertté váljon a nemzeti emberi jogi intézmények támogatása iránti uniós kötelezettségvállalás, az EU az EIDHR-ből finanszírozást nyújtott egy, a nemzeti emberi jogi intézményekkel tartott magas szintű találkozóhoz is, amelyre a 2015. június 3–4-én Brüsszelben megrendezett Európai Fejlesztési Napok keretében került sor. A rendezvényen a nemzeti emberi jogi intézmények, illetve azok regionális hálózatainak mintegy 100 képviselője vett részt, akik a nemzeti intézményeknek a fejlesztésben játszott szerepéről, illetve az abban rejlő lehetőségekről és kockázatokról tárgyaltak, különös tekintettel a 2030-ig tartó menetrendről szóló tárgyalásokra.

Az emberijog-védőknek 2015 során számos országban kellett szembenézniük kormányzati nyomással. A harmadik országokban kiküldetést teljesítő uniós tisztviselők folytatták az emberijog-védőkre vonatkozó 2004. évi iránymutatások³³ végrehajtását. Rendszeresen találkozókat szerveztek az emberijog-védőkkel, nyomon követték az ellenük folytatott bírósági pereket, meglátogatták a fogva tartott emberijog-védőket, és diszkréten közbenjártak ügyükben a hatóságoknál. 2015 során az EU 21 országgal folytatott olyan emberi jogi párbeszédet, tartott albizottsági ülést és konzultációt, amelynek napirendjén az emberijog-védőkkel kapcsolatos kérdések és ügyek szerepeltek, és néhány emberi-jog védőt szabadon is bocsátottak, miután az EU felszólalt ügyükben.

³³ <https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/GuidelinesDefenders.pdf>

2015 során 160-nál is több **emberijog-védő** és családja kapott támogatást az EIDHR keretében a veszélyben lévő emberijog-védők támogatására létrehozott sürgősségi alapról. A támogatás jogi költségek, orvosi költségek, biztonsági berendezések felszerelése, sürgősségi áthelyezési és egyéb, az emberijog-védők támogatását szolgáló gyakorlati intézkedések fedezését szolgálta. Az EIDHR globális ajánlattételi felhívása, amelynek teljes összege 5 millió EUR, augusztusban indult el, méghozzá azzal a céllal, hogy támogatást biztosítson a helyi közösségi szinten dolgozó emberijog-védők számára, a legfőbb hangsúlyt a legnehezebb helyzetekre és a legtávolabbi területekre fektetve. Az EU „ProtectDefenders.eu” elnevezésű emberijog-védő mechanizmusa 2015. október 1-jén indult útjára, és az év végéig több mint 85 emberijog-védő részesült támogatásban. A hivatalosan Sztávrosz Lambrinídisz EUKK által december 2-án elindított program rövid, közép- és hosszú távú támogatást nyújt, többek között jogsegély, orvosi ellátás, a bírósági eljárások és az őrizet nyomon követése, áthelyezés, érdekérvényesítés, a nemzeti hálózatok támogatása, valamint az emberijog-védők tevékenységének korlátozása elleni küzdelmet szolgáló stratégiák kidolgozása formájában. A 15 millió EUR költségvetéssel rendelkező mechanizmust egy 12 független nemzetközi nem kormányzati szervezetről álló konzorcium irányítja, működése pedig kiegészíti az EIDHR által az emberijog-védőknek nyújtott folyamatos és szilárd támogatást.

Többoldalú kapcsolataiban az EU azon fáradozott, hogy a regionális partnerek széles skálájával folytatott kiterjedt együttműködése keretében előmozdítsa a civil társadalmat támogató környezet kialakítását. Erre példa a 2015. novemberi EU–Afrikai Unió emberi jogi párbeszéd keretében az Afrikai Unióval folytatott együttműködés.

Az EU részt vett az Európa Tanács miniszteri bizottsága által szervezett, a gyülekezés és az egyesülés szabadságáról szóló tematikus vitában, amelyre 2015. október 7–8-án került sor. Ezen kívül 2015 áprilisában Brüsszelben az EU közös munkaértekezletet tartott az Arab Államok Ligájával a véleményalkotás és a véleménynyilvánítás szabadságáról, valamint az egyesülés és a gyülekezés szabadságáról. A munkaértekezlet központi kérdése az volt, hogy miként lehet ezeket a jogokat a legjobban előmozdítani a nemzetközi normákkal összhangban.

Az Arab Államok Ligájával egy külön munkaértekezletre is sor került Brüsszelben, amelynek témája a következő volt: „Civil társadalmi és euro-arab együttműködés az ENSZ fenntartható fejlesztési céljainak elérése érdekében”. Az eseményen a résztvevők azt elemezték, hogy a civil társadalom milyen módon tud formáló erővé válni a fenntartható fejlesztési célok elérésében. Az első EU–ASEAN emberi jogi politikai párbeszédre az ASEAN emberi jogi bizottságainak képviselői egyhetes brüsszeli látogatása keretében került sor. A Sztávrosz Lambrinídisz EUKK elnökletével megrendezett esemény a civil társadalmi szervezetekkel való együttműködésről szóló párbeszédet és a két régió közötti tapasztalatcserét ösztönözte. Az EU folytatta az irányú erőfeszítéseit, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága továbbra is kiemelt téma legyen az ENSZ napirendjén, és ennek érdekében aktívan együttműködött valamennyi többoldalú fórumon az érintettekkel, támogatta az ENSZ lelkiismereti és véleménynyilvánítási szabadsághoz való jog előmozdításával és védelmével foglalkozó különleges előadójának megbízását, és szorosan együttműködött az Afrikai Unió (AU), az Amerikai Államok Szervezete (OAS), az EBESZ és az Iszlám Együttműködés Szervezete releváns megbízású különleges előadóival. Az EU támogatja az újonnan kinevezett, a magánélethez való joggal foglalkozó ENSZ különleges előadó megbízását. Az EU támogatta az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának az újságírók biztonságáról szóló határozatát, az ENSZ Közgyűlésének a „Magánélethez való jog a digitális érában” című határozatát, valamint az emberi jogokról és az internetről szóló határozatát, továbbá közös nyilatkozatot adott ki a véleménynyilvánítás – így a kreatív és művészi kifejezés – szabadságához való jog megerősítéséről.

Az emberi jog-védőkre vonatkozóan az EU az ENSZ Közgyűlésének 70. ülésén támogatta a vonatkozó határozatot. Az Emberi Jogi Tanács februári, 28. ülészaka alkalmával az EU elindította az **#idefend** elnevezésű, közösségimédia-alapú nyilvános kampányt, az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatalával, Brazíliával, a Koreai Köztársasággal és Tunéziával együttműködésben. Az emberi jog-védők helyzetével kapcsolatban az EU több nyilatkozatot tett különböző multilaterális fórumokon, így többek között az Emberi Jogi Tanácsban és az EBESZ Állandó Tanácsában. Emellett a humán dimenzió integrálásával foglalkozó varsói EBESZ-találkozó alkalmával az EU kísérőrendezvényt szervezett az emberi jog-védőkről.

Az #idefend kampány

Az Emberi Jogi Tanács 28. ülészakájának alkalmával az Európai Unió az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatalával, valamint Brazília, a Koreai Köztársaság és Tunézia ENSZ melletti állandó genfi képviseletével együttműködve nyilvános kampányt indított, hogy kifejezzék támogatásukat és szolidaritásukat az emberijog-védők világszerte végzett munkája iránt. Az #idefend kampány célja felhívni a nyilvánosság figyelmét egyrészt arra, hogy a civil társadalom e szószólói milyen értékes munkát végeznek az emberi jogok előmozdítása és védelme terén az egész világon, másrészt az őket érintő kockázatokra. Az Emberi Jogi Tanács 500 résztvevője csatlakozott a kampányhoz és fejezte ki támogatását. Számos miniszter, nagykövet és több nemzetközi szervezet vezetője fényképezte le magát a kampány fotóstandjánál, és a szimpatizánsok a világ minden tájáról kipszolták fényképüket a Twitterre és a Facebookra az #idefend hashtaggel.

A vallás és meggyőződés szabadsága

A vallásszabadságot a világon rengeteg helyen támadások érik. A vallási kisebbségek tagjait üldözik és menekülésre kényszerítik onnan, ahol a közösség évszázadok óta él. Az Unió a leghatározottabban elítélte azokat a rendkívül brutális és széles körű emberi jogi jogsértéseket, amelyeket az ISIL/Dáís és egyéb terroristacsoportok követtek el Szíriában és Irakban.

A vallás és meggyőződés szabadságára vonatkozó 2013-as uniós iránymutatások érvényre juttatása 2015-ben is prioritás volt. Az EU az iránymutatásokat teljes körűen alkalmazva számos nyilatkozatot tett és felhívást intézett több államhoz, emlékeztetve őket, hogy elsődleges feladatuk megvédeni mindenkit – és nem utolsósorban a vallási kisebbségekhez tartozókat – a megkülönböztetéstől, az erőszaktól és más emberi jogi jogsértésektől. Rendszeresen napirendre vette a vallásszabadság és meggyőződés szabadsága kérdését a különböző szinteken partnereivel tartott politikai párbeszédnek során, így az emberi jogi párbeszédnek és konzultációknak keretében is. Nyilatkozatokkal és diszkrét diplomáciai eszközökkel konkrét esetekben is beavatkozott, például Ászia Bibi, a pakisztáni bíróság által istenkáromlásért elítélt keresztény nő ügyében.

Az EU több multilaterális fórumon, így az Emberi Jogi Tanácsban és az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlésén is terjesztett elő kezdeményezéseket a vallás és meggyőződés szabadsága kérdésében. Az EJT márciusi, 28. ülészakán konszenzussal elfogadták az EU által benyújtott, a vallás és meggyőződés szabadságáról szóló határozatot. A határozat hivatkozik a vallás és meggyőződés szabadságával foglalkozó különleges előadó jelentésére, amelyben az felhívja a figyelmet arra, hogy küzdeni kell a kollektív vallásos gyűlölet megnyilvánulásai ellen. A szövegbe ismét bekerült a „vallás nélküliséghez” való jog explicit megfogalmazása, melyet első alkalommal a 2013. évi határozatban alkalmaztak. Az EJT 28. ülészaka alkalmával a genfi EU-küldöttség kísérendezvényt szervezett a vallás és meggyőződés szabadságával foglalkozó különleges előadóval, melyen azt vizsgálták, hogy a mostani nemzetközi emberi jogi keretben hogyan lehet kezelni a vallásos gyűlöletet.

Az ENSZ Közgyűlésének 70. ülészakán konszenzussal elfogadták a vallás és meggyőződés szabadságáról szóló, EU által kezdeményezett határozatot. Az EU elérte azt a fő célkitűzését, hogy kiemelt helyen kezelje azok védelmét, akik vallási közösségekhez és kisebbségekhez tartoznak világszerte, biztosította ugyanis, hogy a szövegben explicit hivatkozás szerepeljen az egyének jogait érintő vallásos szélsőségesekre, valamint az államoknak szóló felhívás arra, hogy megfelelő védelmet biztosítsanak azon személyek és közösségek számára, akik vallásuk vagy meggyőződésük miatt erőszakos támadás kockázatának vannak kitéve.

Az EU folytatta az együttműködést az Iszlám Együttműködés Szervezetével (OIC) a 16/18. sz. határozat³⁴ végrehajtásával kapcsolatban, és képviseltette magát az isztambuli folyamat 5. találkozásán (Dzsidda, 2015. június).

Ami az EU pénzügyi eszközeit illeti, 2015-ben folytatódott azoknak a vallás és meggyőződés szabadságához kapcsolódó projekteknek a megvalósítása Ázsiában, Eurázsiaiban és a Közel-Keleten, amelyeket még az EIDHR 2013. évi, a megkülönböztetés elleni küzdelemre irányuló globális pályázati felhívása keretében választottak ki. Ezenfelül a vallás és meggyőződés szabadságának előmozdítását szolgáló további forrásokat különítettek el néhány várólistán lévő projektre is, így az EIDHR erre az ügyre fordított összes támogatása több mint 11 millió eurót tesz ki. Ma már a világ minden táján folynak a vallás és meggyőződés szabadságához kapcsolódó olyan tevékenységek, amelyeket ebből az eszközökből támogatnak.

³⁴ „Küzdelem a vallás és meggyőződés miatti intolerancia, negatív sztereotípiák, megbélyegzés, megkülönböztetés, erőszak és erőszakra való uszítás ellen”.

A demokrácia és a választások támogatása

Az emberi jogok és a demokrácia kölcsönösen erősítik egymást. A demokrácia számos formát ölthet, de célja mindenképpen az emberi jogok érvényesítése, legyenek azok politikai vagy polgári, kulturális, gazdasági vagy szociális jellegűek. Napjainkban a demokráciák előtt az eddigieknél is nagyobb kihívások állnak, mivel egyes nem demokratikus rendszerek megszilárdították hatalmukat és fokozták együttműködésüket. Az EU ennek megfelelően, az EU-Szerződés egyik célkitűzésével összhangban 2015-ben tovább fejlesztette-erősítette a demokráciákat támogató munkáját. Nemcsak a választási megfigyelésekben vesz részt jelentős, hiteles szereplőként, hanem a demokrácia támogatását célzó olyan átfogó szakpolitikát is kidolgozott, amely azokra a politikai folyamatokra és intézményekre irányul, amelyek segítségével érvényre lehet juttatni, tiszteletben lehet tartatni az emberi jogokat.

A demokratikus rendszerek középpontjában a választások állnak. Az EU e téren jelentős szereplővé vált az uniós **választási megfigyelő missziók** hitelességének köszönhetően, amelyek során a lehető legnagyobb mértékben eleget tesznek a szigorú integritási és függetlenségi normáknak a nemzetközi választási megfigyelés alapelveiről szóló nyilatkozattal összhangban, amely a választási megfigyelés ügyében referenciának számít. Éppen tavaly volt tíz éve, hogy ezt a dokumentumot elfogadták. Az EU továbbra is szorosan együttműködik a nyilatkozat szigorú gyakorlatba ültetése mellett elkötelezett valamennyi nemzetközi választási megfigyelő csoporttal.

Az uniós választási megfigyelő missziók függetlenek. A misszióvezető általában az Európai Parlament képviselője. Valamennyi uniós intézmény szorosan együttműködik a folyamat egyes lépései során, amelynek célja a demokratikus értékek támogatása világszerte. A missziók ajánlásai alapvető fontosságúak a partnerekkel való együttműködés és ennek révén a későbbi választások lebonyolításának tökéletesítése szempontjából. Ennek megfelelően az EU az eddigieknél is eltökéltebben kívánja a gyakorlatba átültetni nemcsak ezeket az ajánlásokat, hanem az EBESZ/ODIHR³⁵ ajánlásait is. Az EU a partnerországokkal folytatott politikai párbeszéd során rendszeresen hivatkozik a missziók ajánlásaira, és azokat figyelembe veszi az uniós választási segítségnyújtás kialakításánál. Az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó új uniós cselekvési tervben kiemelt hangsúlyt kap, hogy ezeknek az ajánlásoknak a tényleges megvalósításához meg kell szilárdítani a legjobb gyakorlatokat.

³⁵ Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet/a Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala

Az EU 2015-ben is támogatást nyújtott választások lebonyolításához szerte a világban: választási megfigyelő missziókat és választási szakértői missziókat küldött ki, valamint szakmai és anyagi támogatást nyújtott a választásokat lebonyolító szervezeteknek és a belföldi választási megfigyelőknek. 2015-ven választási megfigyelő misszió működött Nigériában, Burundiban (ezt visszahívták, mert hiányoztak a választások hitelességének minimális feltételei), Srí Lankán, Haitin (még folyamatban), Mianmarban/Burmában, Conakryban (Guinea), Tanzániában (ezt ideiglenesen visszaküldték Európába a Zanzibárban kialakult politikai patthelyzet miatt) és Burkina Fasóban. Ezenkívül választási szakértői missziókat küldtek Togóba, Tanzániába, Elefántcsontpartra, Guatemalába, Egyiptomba és Marokkóba (helyi választásokhoz). Végül, de nem utolsósorban választási utókövető missziókat küldtek Kambodzsába, Paraguayba és Hondurasba.

Az EU folytatta a **demokrácia támogatását célzó kísérleti projektjét**, melynek célja az uniós demokráciaépítő tevékenységek következetességének fokozása. Több uniós delegáció, a helyszínen tevékenykedő tagállami képviselőkkel együtt, közös elemzés keretében pontosabban meghatározta, hogy milyen kihívások érik a demokráciát a partnerországokban. Sikerült megállapítani, hogy melyek azok a területek, amelyeken testre szabott és hatékony módon lehet együttműködni a partnerországokkal a demokratikus reformok megvalósítása érdekében. Ezt 2016-ban a demokráciára vonatkozó cselekvési tervek kidolgozása követi majd.

A kísérleti projekt során kiviláglott, hogy ki kell szélesíteni a demokratikus intézmények uniós támogatását, és ehhez az állami intézmények és a polgárok közötti interakciókra kell összpontosítani, támogatni kell a törvényhozó testületeket, meg kell erősíteni a kapcsolatot a politikai pártok és a polgárok között, támogatni kell a helyi demokratikus törekvéseket, valamint be kell vonni a demokrácia megerősítésében tradicionálisan részt vevő szereplőket. Az is kiderült, hogy további szinergiákra van szükség a demokráciaelemzés, az országspecifikus emberi jogi stratégiák és a civil társadalommal való együttműködésről szóló ütemtervek között.

Az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó uniós cselekvési tervében az EU vállalta, hogy a politikai színtér bővítése érdekében az eddigieknél is határozottabban támogatja a többpártrendszert, illetve ezen belül a politikai pártokat és a parlamenteket, továbbá megerősíti a kapcsolatot a választási megfigyelő missziók és az általánosabb, a demokrácia előmozdítását célzó törekvései között. Ehhez a célhoz hozzájárul a missziók ajánlásainak szisztematikusabb átültetése a gyakorlatba, többek között választási segítségnyújtás keretében.

A Demokrációért Európai Alapítvány, amelynek első hároméves tevékenységi ciklusa 2015-ben zárult, fontos kiegészítő szerepet játszik. A szervezet egy 2012-es tanácsi határozat alapján kezdte meg működését. Az EU-tól független módon működik, ám kiegészíti az Unió egyéb ilyen jellegű eszközeit. Az Alapítvány munkája elsősorban a demokratikus átalakulási folyamatokra irányul mind az európai szomszédság országában, mind azon túl, és olyan szereplőket támogat, akiket, illetve amelyeket más módon nem lehet elérni. Az irányítótanács 2014 decemberében úgy határozott, hogy kiterjeszti az Alapítvány tevékenységét a „szomszédok szomszédaira” is, legfeljebb az Alapítvány költségvetésének 15%-áig terjedő mértékben. 2015 során sor került néhány Oroszországban és egyes közép-ázsiai országokban folytatott tevékenység támogatására. Az Alapítvány által a célcsoportoknak nyújtott közvetlen támogatás folyósítása a részt vevő tagállamok és egyéb érdekelt felek – például magánalapítványok stb. – által nyújtott önkéntes hozzájárulásokból álló források segítségével történik. A Bizottság 2015 júniusában úgy határozott, hogy újabb 12 millió EUR hozzájárulást bocsát az Alapítvány rendelkezésére, a 2015 és 2018 közötti működési költségek fedezésére.

A halálbüntetés

Bár 2015-ben a kivégzések száma megugrott egyes halálbüntetést alkalmazó országokban, világszinten továbbra is egyértelmű többségben vannak a halálbüntetést eltörölő országok. 101 ország teljesen eltörölte a halálbüntetést. Ezenfelül 33 ország a gyakorlatban nem alkalmaz halálbüntetést, azaz régóta fennálló, és legalább 10 éve a gyakorlatban is érvényesülő elv, hogy nem végeznek ki senkit.

Az EU 2015 folyamán is kifejezésre juttatta, hogy ellenzi a **halálbüntetést**, és minden rendelkezésére álló diplomáciai eszközt bevetett azért, hogy azt az egész világon eltöröljék. Az emberi jogokra és demokráciára vonatkozó cselekvési terv értelmében a halálbüntetés és a kínzás kérdése továbbra is kiemelt ügy, amelyet a partnerországokra és a civil szervezetekre irányuló valamennyi uniós támogatási tevékenységben átfogó módon figyelembe kell venni. Az EIDHR 2015-ös globális ajánlattételi felhívásában szerepelt egy kifejezetten a halálbüntetés elleni küzdelemben részt vevő civil társadalmi projektek támogatására vonatkozó tétel.

Az EU rendszeresen felvetette a halálbüntetés kérdését az azt alkalmazó országokkal való kapcsolataiban, továbbá szerepeltette a politikai párbeszéd programjaiban és a célzott emberi jogi párbeszédekben. Az EU nyilatkozataiban elítélte, hogy a halálbüntetést még mindig alkalmazzák a világ számos táján: e tekintetben Irán, Irak, Szaúd-Arábia, Pakisztán, Belarusz, Egyiptom, Japán, Indonézia, Szingapúr, Kína, Vietnám, Tajvan és az USA került előtérbe, de az EU a nemzetközi jog által meghatározott minimum-előírások és a halálbüntetéssel kapcsolatos uniós iránymutatás alapján számos más országhoz is intézett nyilatkozatokat és demarsokat. Az EU nagy jelentőséget tulajdonított a minimum-előírások megsértése ügyének, és hangsúlyozta, hogy a halálbüntetés alkalmazása elfogadhatatlan kiskorúak és szellemi fogyatékossgal élő személyek esetében, valamint a „legsúlyosabbnak” nem minősülő, így például a kábítószerrel összefüggő bűncselekményeknél.

Az Európai Unió továbbra is aktívan támogatta az Afrikai Unió által kifejtett erőfeszítéseket, amelyeket egy az emberi jogok és a népek jogainak afrikai chartájához csatolandó, a halálbüntetés eltörléséről szóló kiegészítő jegyzőkönyv elfogadására tett. Ennek a november 24-i EU–Afrika emberi jogi párbeszéd keretében is hangot adott. Az EU, csakúgy mint Afrikában, Délkelet-Ázsiában is regionális megközelítést alkalmazva támogatja azokat a regionális és helyi szereplőket, akik, illetve amelyek aktívan fellépnek a halálbüntetés ügyében. Üdvözölte továbbá azt is, hogy a halálbüntetést eltörölték a Fidzsi-szigeteken, Suriname-ban, Mongóliában, valamint az USA Nebraska államában.

Az Európai Unió és az Európa Tanács a halálbüntetés elleni európai nap és a halálbüntetés elleni világnap (október 10.) alkalmából együttes nyilatkozatot adott ki, amelyben megerősítették, hogy minden körülmények között ellenzik a halálbüntetést, és elkötelezettek amellett, hogy azt az egész világon eltörljék. E jeles napot számos uniós küldöttség is megünnepelte: rendezvényeket, például vitákat, konferenciákat és más figyelemfelkeltő eseményeket szerveztek.

Az EU valamennyi releváns többoldalú fórumon, így az ENSZ, az EBESZ és az Európa Tanács keretében felemelte a szavát a halálbüntetés ellen. E törekvéséhez hozzájárult az ENSZ Közgyűlése által példa nélküli többséggel elfogadott, a halálbüntetés alkalmazására vonatkozó moratóriumról szóló 69. sz. határozat³⁶ sikere is. Az EU emberi jogi különleges képviselője, Sztávrosz Lambrinídisz is felhívta a figyelmet az EU halálbüntetés elleni munkájára: 2015. márciusában felszólalt a Emberi Jogi Tanács kétévente megrendezett, halálbüntetésről szóló ülésén, amely ez alkalommal a halálbüntetés eltörlésére irányuló regionális erőfeszítésekkel foglalkozott. Az EU aktívan részt vett az ENSZ Közgyűlésének „a halálbüntetés alkalmazásának fokozatos megszüntetése” című magas szintű miniszteri találkozóján (New York, 2015. szeptember 29.), melyre az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala, Olaszország, Franciaország, Argentína és Fidzsi közös szervezésében került sor.

Kínzás és a bántalmazás egyéb formái

Az erőszakos eltűntetésekről, a migránsok önkényes őrizetéről és a velük szembeni rossz bánásmódról a világ minden tájáról érkező beszámolók és egyéb hírek rávilágítottak arra, hogy a kínzás és a bántalmazás szünni nem akaró jelenség, és hogy a szokásos börtönkörnyezeten kívüli előfordulását is kezelni kell. Ennek fényében az EU, illetve az emberi jogi különleges uniós képviselő, Sztávrosz Lambrinídisz rendszeresen szolt a kérdéssel a harmadik országokban tett látogatásai és az ott folytatott emberi jogi párbeszéd során, és arra ösztönözte az országokat, hogy ratifikálják és hajtsák végre az ENSZ kínzás elleni egyezményét és annak fakultatív jegyzőkönyvét, és csatlakozzanak az azok egyetemes ratifikálásának előmozdítását célzó mozgalomhoz. Az EU arra ösztönözte az országokat, hogy nyilvánítsák bűncselekménnyé a kínzást, megfelelően folytassák le a vádeljárásokat, biztosítsanak jogorvoslatot az áldozatok számára és tegyenek eleget a nemzetközi megfigyelő mechanizmusok ajánlásainak. Az EU az erőszakos eltűntetések és a titkos fogva tartások kérdésével is foglalkozott. E párbeszéd során az EU konkrét, többek között pénzügyi támogatást is felajánlott, hogy az igényeiknek megfelelően segítse az országokat a kínzás és a bántalmazás felszámolását célzó munkájukban.

³⁶ Az ENSZ Közgyűlésének A/RES/69/186 sz. határozata.
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/186

Az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó uniós cselekvési tervben külön hangsúlyt kap, hogy a kérdést átfogóan kell kezelni; gondoskodni kell biztosítékokról az uniós tevékenységek, így a terrorizmus elleni küzdelem és a válságkezelés keretében; foglalkozni kell a halálbüntetés, az erőszakos eltüntetés, az önkényes letartóztatás és fogva tartás közötti kapcsolattal; és a nemzetközi és regionális, illetve civil társadalmi szervezetekkel közösen fellépve – a kínzás elleni egyezményhez kapcsolódó tízéves globális kezdeményezés megvalósítását is beleértve – 2024-re el kell érni a kínzás elleni ENSZ-egyezmény egyetemes ratifikálását és végrehajtását.

Az EU az általa nyújtott kétoldalú támogatás keretében igyekszik előmozdítani az igazságszolgáltatás szükséges reformját, biztosítandó az igazságügyi rendszer függetlenségét, az igazságszolgáltatáshoz való jog érvényesítését és a börtönkörülmények javítását több országban. Az EU támogatást biztosít a rendőrség tagjainak és a büntetés-végrehajtási rendszer munkatársainak nyújtandó, az emberi jogokról és az állítólagos kínzások kivizsgálásáról és az arról szóló jelentéstételről szóló képzéshez is.

Több EIDHR-projekt irányul a kínzás és egyéb bántalmazási formák megelőzésére, valamint az áldozatok rehabilitációjára. Az EIDHR keretében finanszírozott két projekt több mint 60 afrikai és ázsiai nemzeti emberi jogi intézménynek nyújt támogatást ahhoz, hogy megfelelően betölthessék fontos szerepüket a kínzás és a bántalmazás elleni, országaikban folytatott küzdelemben. Egy másik projekt, amely Ázsiára, a Kaukázusra, a Közel-Keletre, az amerikai kontinensre és az EU-ra terjed ki, a kínzáshoz használható technológiák szolgáltatására és alkalmazására vonatkozó kontrollintézkedések szigorítását mozdítja elő, és arra ösztönzi a szóban forgó kormányokat, hogy fejlesszenek ki hatékony nemzeti szakpolitikákat, eljárásokat és jogszabályokat a kínzáshoz használható technológiák kereskedelmének, alkalmazásának és az erre vonatkozó elszámoltathatóságának a kontrollja érdekében. Uniós forrásban részesülnek más tevékenységek is, melyek célja javítani a börtönkörülményeken, felkelteni a figyelmet a kiszolgáltatott csoportok védelméhez kapcsolódó sajátos szükségletekre, támogatni a fiatalok fogva tartásának alternatív formáit, teret engedni a kínzás áldozatai megszólalásának, felkelteni a nyilvánosság figyelmét, valamint felelősségre vonni az elkövetőket.

Az EU az Európa Tanáccsal együttműködve több ország büntetés-végrehajtási rendszerének nyújt támogatást és segít a kapacitásépítésben, például Grúziában a börtönök dolgozóinak hosszú távú képzési programja esetében.

A pénzügyi támogatáson túl a delegációk olyan rendezvényeket is szerveztek, amelyekkel a kínzás elleni küzdelem jelentőségére hívták fel a figyelmet.

Az EU eredményesen együttműködik a kínzás ellen küzdő civil szervezetekkel is. 2015-ben az uniós intézményekben dolgozó és tagállami alkalmazottak részére a civil szervezetek³⁷ és az ENSZ különleges alapjának munkatársai képzéseket tartottak a kínzás megelőzéséről, a figyelemmel követésről, az áldozatok rehabilitációjáról és az ENSZ és az EU közötti együttműködés megerősítésében rejlő potenciálról. Az Unió továbbá képviseltette magát a FIACAT által kezdeményezett, az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága és a civil társadalom részvételével³⁸ zajló fórumon is, amelyet novemberben Genfben tartottak. A rendezvény kiváló alkalmat nyújtott arra, hogy még szorosabban működjünk együtt a közös cél, a kínzás és a bántalmazás elleni küzdelem érdekében.

A Tanács decemberi következtetéseiben³⁹ megerősítette, hogy prioritásként kezeli a kínzás és a bántalmazás elleni küzdelmet, és üdvözölte „A kínzás és a halálbüntetés elleni küzdelem uniós támogatása” című, általában véve pozitív számvevőszéki különjelentést.

A megkülönböztetés elleni küzdelem

A **nemek közötti egyenlőség** az egyik legfontosabb európai érték, és szerves részét képezi az EU jogi és politikai keretének. Az EU rendkívül aktívan tevékenykedett azért, hogy 2015. a nemek közötti egyenlőség és a nők társadalmi szerepvállalása szempontjából mérföldkőnek számítson. A tárgyidőszak során az EU ez irányú munkájának középpontjában állt többek között: a nők politikai részvételének és gazdasági szerepvállalásának erősítése, a nemi alapú erőszak és az ártalmas gyakorlatok (a női nemi szervek megcsonkítása, a gyermekházasságok, a korai és a kényszerházasságok, a nők ellen elkövetett gyilkosságok) elleni kezdeményezések, intézkedések a konfliktusokban alkalmazott szexuális erőszak felszámolása érdekében, az ENSZ Biztonsági Tanácsának a nőkről, a békéről és a biztonságról szóló, 1325. sz. határozatának végrehajtása, az új fejlesztési menetrendről szóló tárgyalások, valamint a társadalmi nemi dimenzió érvényesítése az erőszakos szélsőségek megakadályozására és az ellene folytatott küzdelemre irányuló szakpolitikában és a gyakorlatban.

³⁷ Amnesty International, Szövetség a Kínzás Megelőzéséért (Association for the Prevention of Torture, APT), Keresztény Nemzetközi Szervezet a Kínzás Eltörléséért (Fédération internationale de l'action des chrétiens pour l'abolition de la torture, FIACAT), a Kínzás Áldozatainak Nemzetközi Rehabilitációs és Kutató Tanácsa (International Rehabilitation Council for Torture Victims, IRCT), Kínzás Elleni Világszervezet (World Organisation against Torture, OMCT).

³⁸ A Keresztény Nemzetközi Szervezet a Kínzás Eltörléséért (FIACAT) nemzetközi nem kormányzati emberjog-védő szervezet, melynek feladata a kínzás és a halálbüntetés eltörléséért való küzdelem.

³⁹ Tanácsi következtetések, 2015. december, 14640/15.
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14640-2015-INIT/hu/pdf>

A Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Platform elfogadásának 20. évfordulója és felülvizsgálata egybeesett a nőkről, a békéről és a biztonságról szóló 1325. sz. ENSZ BT-határozat magas szintű felülvizsgálatával. Ezek az események – illetve a 2030-ig szóló fenntartható fejlesztési menetrend elfogadása, valamint az ENSZ békefenntartó műveleteinek és a békeépítési architektúrájának a párhuzamos felülvizsgálata – a nemek közötti egyenlőség előmozdítóinak, köztük e törekvés élharcosának, az EU-nak alkalmat adtak arra, hogy igyekezzenek rávenni az államokat és a nemzetközi szervezeteket az ügy melletti újbóli elköteleződésre; hogy tökéletesítsék a megvalósítási módszereket, és ezzel jobban teljesítsenek és gyorsabban érjenek el eredményeket a nemek közötti egyenlőség terén; valamint hogy szilárdan beágyazzák a nemi dimenziót a nemzetközi béketeremtési, biztonsági és fejlesztési architektúrába.

A főképviselő/alelnök – más magas rangú vendégekkel együtt – részt vett az ENSZ nők helyzetével foglalkozó bizottsága 59. ülésének megnyitóján. A Pekingi Nyilatkozat és Cselekvési Program huszadik évfordulója alkalmából a résztvevők az ülésen ezúttal egy politikai nyilatkozatot is elfogadtak. Az EU emberi jogi különleges képviselője, Sztávrosz Lambrinídisz is részt vett a bizottság ülésén, és az EU nevében felszólalt az egyik miniszteri kerekasztal-megbeszélésen, valamint több kísérőrendezvényen is. A világ vezetőinek a nemek közötti egyenlőségről és a nők társadalmi szerepvállalásáról szóló, szeptember 27-én New Yorkban megrendezett konferenciáján az Unió képviselője Frans Timmermans, az Európai Bizottság első alelnöke vett részt. Az EU a rendezvényen elkötelezte magát a nők gazdasági függetlenségének támogatása, illetve a nőkkel szemben elkövetett erőszak elleni – a megelőzés, a védelem és a bűnüldözés eszközeivel folytatott – küzdelem mellett. Az EU elkötelezte magát az iránt is, hogy a nemekkel kapcsolatos kérdéseket szervesen beépítse a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési menetrendbe, mind önálló célkitűzésként, mind a többi célkitűzésbe történő integráció révén. Az ENSZ BT 1325. sz. határozatának 15. évfordulója alkalmából a Biztonsági Tanácsban rendezett magas szintű nyílt vita során az EU vállalta, hogy az elkövetkező 7 évben több mint 100 millió eurót fordít a nemek közötti egyenlőséget és a nők és a lányok szerepvállalásának növelését elősegítő projektekre.

Az EU 2015 során a következő szakpolitikai dokumentumokat fogadta el, amelyekben fontos szerepet kap a nemek közötti egyenlőség és a nők társadalmi szerepvállalásának növelése a külkapcsolatokban: az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó uniós cselekvési terv; a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó cselekvési terv (2016–2020), amelyben a nők egyenlő jogainak biztosítása és a társadalmi szerepvállalásuk növelése tekintetében meghozandó intézkedések kimerítő listája található; valamint a Stratégiai szerepvállalás a nemek közötti egyenlőségért (2016–2019), amelynek célja a nemek közötti egyenlőség és a nők jogainak világszintű előmozdítása.

Federica Mogherini főképviselő/alelnök 2015 szeptemberében – most először – a nemekkel kapcsolatos kérdésekkel foglalkozó és a nőkről, a békéről és a biztonságról szóló, 1325. sz. ENSZ BT-határozat végrehajtásáért felelős EKSZ-főtanácsadót nevezett ki Mara Marinaki nagykövet személyében.

Világszerte **gyermekek** milliói szenvednek továbbra is az erőszak számtalan megnyilvánulási formájától, többek között a háború és az ahhoz kapcsolódó erőszakcselekmények következményeitől és terheitől, a megkülönböztetéstől és a szegénységtől. A migráns, menekült és belső menekült gyermekek jogai folyamatosan sérülnek. Megfosztják őket az oktatáshoz való joguktól, és esetükben hatványozott a kockázata annak, hogy erőszak vagy embercsempészet áldozataivá válnak vagy eltűnnek. A válsághelyzet a menekültügyi és gyermekvédelmi rendszereket különösen nagy próbára teszi, illetve még tovább mélyítette a rendszerbeli hiányosságokat.

A gyermek jogairól szóló ENSZ-egyezmény révén a nemzetközi közösség jelentős kötelezettségvállalást tett a gyermekek jogainak tiszteletben tartása mellett. Az emberi jogi egyezmények közül ezt a megállapodást ratifikálta a legtöbb ország, összesen 196. Az EU 2015-ben az emberi jogi párbeszéd során, az albizottságokban, valamint a harmadik országokkal létrehozott nem hivatalos emberi jogi csoportokban hangoztatta, hogy a részes államoknak kötelessége végrehajtani az egyezményt, és üdvözölte, hogy Dél-Szudán és Szomália ratifikálta azt.

Az EU határozottan támogatta a 8.7 sz. és a 16.2 sz. fenntartható fejlesztési célnak a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó menetrendbe való beillesztését. A 8.7 sz. cél értelmében intézkedéseket kell hozni a kényszermunka, a modernkori rabszolgaság és az emberkereskedelem felszámolása érdekében, garantálni kell a gyermekmunka legrosszabb formáinak tilalmát és felszámolását – a gyermekkatona toborzását és bevetését is beleértve –, és 2025-ig a gyermekmunka valamennyi formáját fel kell számolni. A 16.2 sz. cél a gyermekek bántalmazásának, kizsákmányolásának, a gyermekkereskedelemnek és a gyermekekkel szemben elkövetett bármilyen jellegű erőszaknak és kínzásnak a felszámolására irányul. Az EU 2015-ben kiterjedt előkészítő tárgyalásokat folytatott gyermekvédelemmel foglalkozó nem kormányzati szervezetekkel, ENSZ-szervekkel és más nemzetközi szervezetekkel annak fontosságáról, hogy az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó új uniós cselekvési terv irányozzon elő a harmadik országok gyermekvédelmi rendszereinek erősítését célzó fellépést.

Az EU néhány hónapja újabb eszközzel folytatja a gyermekek elleni erőszak minden formájának megszüntetése elleni eltökélt küzdelmét: 2015 szeptemberében az egész világra kiterjedő diplomáciai kampány indult, amelynek középpontjában a gyermekekkel és a nőkkel szembeni erőszak formái állnak, és amely a gyermekházasságok, a korai és a kényszerházasságok, valamint a női nemi szervek megcsönkítése gyakorlatának felszámolására összpontosul. Az összes uniós küldöttség utasítást kapott arra, hogy jelöljön ki tetszőleges kiemelt területeket és az ezeken a területeken kifejtett tevékenységéről számoljon be 2015 decemberéig.

Az EU továbbra is támogatta az ENSZ-főtitkárnak a **gyermek és a fegyveres konfliktusok** kérdésével megbízott különleges képviselője és az UNICEF által 2014-ben indított „Gyermekek, nem katonák” elnevezésű kampányt, amelynek célja a gyermekkatonák állami fegyveres erők általi toborzásának és fegyveres konfliktusokban való bevetésének felszámolása 2016-ig. Annak ellenére, hogy a kampány által érintett országok némelyikében 2015 során súlyosbodott a konfliktus és fokozódtak a biztonsági kihívások, a program hatására eddig több ezer korábbi gyermekkatonát engedtek szabadon és több kormány mutatott egyértelmű elkötelezettséget és ért el dicséretes haladást. A Bizottság augusztusban ajánlattételi felhívásokat tett közzé, amelyek közül számos olyan projektek támogatására szolgál, amelyek témája a gyermekek és a fegyveres erők és fegyveres bandák kapcsolata, valamint a fegyveres erőszak által érintett gyermekek.

Más eszközök mellett a Fejlesztési Együttműködési Eszköznek⁴⁰ a 2014–2020-as időszakra szóló globális közjavak és kihívások elnevezésű programja⁴¹ a gyermekmunka minden formája elleni küzdelmet, valamint a kifejezetten gyermekeket érintő problémák és kihívások kezelését célzó stratégiák és intézkedések támogatását szolgálja. Az Európai Bizottság 2015 végén egy tanulmány elkészítésére adott megbízást, amelynek célja, hogy felmérje az egyes uniós eszközök keretében tett uniós lépéseket annak érdekében, hogy ennek alapján hatékony intézkedéseket lehessen kidolgozni, amelyek a gyermekmunka és a kényszermunka felszámolására irányulnak az Unió nemzetközi együttműködési és fejlesztési tevékenységei keretében.

2015 során az Unió folytatta az EU és az UNICEF által kidolgozott, a gyermek jogainak a fejlesztési együttműködésbe való integrációját szolgáló ún. gyermekjogi eszköztár népszerűsítését. A német nemzetközi együttműködési társasággal (Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit, GiZ) a gyermek jogairól rendezett képzéseken az uniós küldöttségek tagjai és a helyi önkormányzatok és a civil társadalmi szervezetek képviselői vettek részt.

⁴⁰ https://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/dci_en.htm_en

⁴¹ Az Európai Parlament és a Tanács 233/2014/EU rendelete a 2014-2020-as időszakra szóló fejlesztési együttműködési finanszírozási eszköz létrehozásáról, II. melléklet, A. pont: a Fejlesztési Együttműködési Eszköz globális közjavak és kihívások programja
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0233&from=HU>

Az EU tovább fokozta a vészhelyzetben lévők oktatása érdekében tett erőfeszítéseit. A Bizottság 11 millió eurót különített el 18 olyan humanitárius projektre, amelyek célja az oktatás révén támogatni a konfliktus és más összetett vészhelyzet által érintett gyermekeket. E forrásból 1 millió euró az ebolajárvány által érintett gyermekek oktatásának finanszírozására szolgált. Ez a kezdeményezés folyamatosan bővült 2012 óta, amikor az EU úgy döntött, hogy a Nobel-békedíjjal járó pénzjutalmat azoknak a gyermekeknek a megsegítésére fordítja, akiknek nem adatik meg, hogy békében nőjenek fel. A Humanitárius Segélyek és Polgári Védelem Főigazgatósága (DG ECHO) 2015 végéig több mint 23 millió eurót különített el e célra, amely összegből 26 országban több mint másfél millió gyermek részesült.

Az Unió felmérést indított az Ázsiában, Afrikában, illetve Közép- és Dél-Amerika országaiban intézményekben elhelyezett gyermekekről és az alternatív ellátási lehetőségekről. A tanulmány fő célja az erre vonatkozó pontos ismeretek elmélyítése, valamint a világszerte intézményekben elhelyezett és a szülői gondoskodást nélkülöző gyermekekkel kapcsolatos lehetséges jövőbeli intézkedésekre vonatkozó iránymutatások kidolgozása.

Ami a többoldalú kapcsolatokat illeti, az EU az ENSZ-ben minden évben két, a gyermek jogairól szóló határozatot terjeszt elő a Latin-amerikai és Karibi Országok Csoportjával (GRULAC) közösen. Az „Úton a gyermek jogait előmozdító beruházások fejlesztése felé” című ENSZ-EJT határozat mellett az EU vezető szerepet játszott az ENSZ-közügyülés Harmadik Bizottságában az oktatáshoz való jogról szóló határozat elfogadásában is. Ez utóbbi többek között arra szólítja a tagországokat, hogy tartsák tiszteletben a gyermekeknek a minőségi, inkluzív és átfogó oktatáshoz való jogát, ideértve a fogyatékossággal élő gyermekeket is, és biztosítsák az öslakos gyermekek egyenlő részvételét az oktatásban; valamint tegyék lehetővé a vészhelyzetben lévő gyermekek oktatását és védelmezzék az oktatási rendszert fegyveres konfliktusok folyamán.

Az EU teljes mértékben elismeri, hogy az **időseknek** komoly kihívásokkal kell szembenéznük a foglalkoztatás terén és a nyugdíjat illetően, és ki vannak téve a megkülönböztetés, a bántalmazás és a velük szembeni hanyag bánásmód veszélyének. Az EU aktívan részt vett az ENSZ idősekkel foglalkozó nyílt munkacsoportjának a 2015 júliusában, New York-ban tartott ülésén, amelynek célja az idősek emberi jogai védelmének megerősítése volt. Emellett az EU hasonlóan aktívan hozzájárult az Emberi Jogi Tanács idősekkel foglalkozó megbeszéléseihez. E találkozók fontos lehetőséget nyújtanak a tapasztalatcserére, valamint a legjobb gyakorlatok és szakpolitikai intézkedések megosztására a kormányképviselek, szakértők és civil társadalmi szereplők között, azoknak az érdemi javaslatoknak a vizsgálatát is ideértve, amelyek egy idevágó nemzetközi jogi eszköz létrehozására irányulnak.

Ami az **LMBTI**-személyek⁴² helyzetét illeti, 2015-ben némi előrelépés történt az egyenlő jogok biztosítása terén, amit az év folyamán több fontos mérföldkő is jelez. Az Egyesült Államokban és Mexikóban legalizálták az azonos neműek közötti házasságot, továbbá a meleg és a lesbikus párkapcsolatok immár nem számítanak bűncselekménynek olyan országokban, mint például Mozambik. Mindezen eredmények ellenére azonban az LMBTI-személyek emberi jogainak maradéktalan érvényesítéséért folytatott globális kampány más térségekben, például Afrikában és a Közel-Keleten nehézségekbe ütközött. A homoszexualitás körülbelül nyolc országban még mindig halállal büntetendő, az azonos neműek közötti párkapcsolatot pedig mintegy nyolcvan országban továbbra is illegálisnak tekintik. Számos helyen továbbra is gyakori az LMBTI személyekkel szembeni erőszak, és széles körben tapasztalható megkülönböztetés az egészségügyi ellátásban, az oktatásban és más területeken.

Az EU egyre aktívabb e kérdésben. 2015-ben az EU a Brazíliával, Grúziával, Ukrajnával, Mexikóval, Türkmenisztánnal és Kirgizisztánnal folytatott emberi jogi párbeszéd keretében felvetette az LMBTI személyek jogainak kérdését, amely az Egyesült Államokkal és Kanadával folytatott párbeszéd napirendjén is szerepelt. Az afrikai, karibi és csendes-óceáni államokkal kötött Cotonoui Megállapodás 8. cikke alapján folytatott politikai párbeszéd is fórumként szolgált az LMBTI-kérdések megvitatásához. Ennek keretében 2015-ben az EU Gambiával, Ugandával és Belize-zel folytatott megbeszéléseket ezekben a kérdésekben. Május 17-én Federica Mogherini főképviselő/alelnök nyilatkozatot adott ki a homofóbia, a transzfóbia és a bifóbia elleni világnap alkalmából, melyben kijelentette, hogy az Unió az LMBTI-személyek mellett áll a szexuális irányultságon és a nemi identitáson alapuló megkülönböztetés elleni küzdelemben, bárhol is éljenek a világban.

Ami a pénzügyi együttműködést illeti, a demokrácia és az emberi jogok európai eszközéből jelenleg tíz, az LMBTI-személyek egyenlőségével foglalkozó, nem kormányzati szervezetek által irányított projekt részesül összesen mintegy 8 millió EUR összegű támogatásban. E projektek céljai a következők: az LMBTI-szervezetek láthatóságának, elfogadottságának, továbbá annak a párbeszédnek a fokozása, amelyet e szervezetek a jogszabályok módosítása érdekében a hatóságokkal folytatnak; a homofóbia elleni küzdelem; az LMBTI-személyek védelme az erőszakkal szemben, valamint képzés, tájékoztatás és jogi támogatás nyújtása az LMBTI-személyek és a nem kormányzati szervezetek részére.

⁴² Lesbikus, meleg, biszexuális, transznemű és interszexuális személyek.

Az Egyesült Nemzetek Szervezetében az EU továbbra is támogatja az ENSZ munkáját és különösen az emberi jogokról, a szexuális irányultságról és a nemi identitásról szóló határozatot⁴³, amelyet az Emberi Jogi Tanács 2014 szeptemberében fogadott el. 2015 júniusában az Emberi Jogi Tanács 28. ülésén a 28 uniós tagállam mindegyike aláírta a szexuális irányultságon és a nemi identitáson alapuló erőszakra és megkülönböztetésre vonatkozó együttes nyilatkozatot. Szeptember 29-én az ENSZ-központban 70., New York-i ülésén az LMBTI-kérdésekkel foglalkozó, régiókon átívelő központi csoport, amelyben az EU és néhány uniós tagállam is részt vesz, miniszteri szintű találkozót szervezett „Senkit nem hagyunk hátra: egyenlőség és befogadás a 2015 utáni fejlesztési menetrendben” címmel. A találkozón részt vett Frans Timmermans, a Bizottság alelnöke és Ban Ki Mun ENSZ-főtitkár is. Az EU a többi partnerrel közösen támogatta a homofóbia és a transzfóbia elleni, a csendes-óceáni térségre irányuló ENSZ-kampány elindítását is, amelyre 2015 augusztusában került sor.

Más regionális szervezeteket tekintve az EU aktívan lépett fel e kérdésben az EBESZ-ben, továbbá 2015-ben ismét társszervezője volt egy rendezvénynek, amely az emberi jogi dimenzió megvalósításával foglalkozó találkozó alkalmával került megrendezésre és az LMBTI-személyekkel szemben az EBESZ-régióban megnyilvánuló intoleranciával és megkülönböztetéssel foglalkozott. Az Európa Tanácsban az EU 2015. június 17-én nyilatkozatot tett a Miniszteri Bizottság ülésén abból a célból, hogy felhívja a figyelmet arra, hogy elő kell mozdítani az LMBTI-személyek emberi jogait Európában, továbbá hogy újjáalakítsa, hogy támogassa az Európa Tanács azon tevékenységeit, amelyek a megkülönböztetés valamennyi formája elleni küzdelemre irányulnak.

Milyen károkat okoz a gazdaságnak az LMBTI-személyek kirekesztése?

Az LMBTI-kérdésekkel foglalkozó központi csoport 8. éves találkozója december 10-én, az emberi jogok világnapján került sor. A találkozó fő kérdése az volt, hogy milyen károkat okoz a gazdaságnak az LMBTI-személyek kirekesztése és megkülönböztetése, illetve milyen előnyökkel jár a gazdaság számára az LMBTI-személyek befogadása. A megbeszélés alapja a Világbank egyik tanulmánya volt, mely az Indiában tapasztalható kirekesztés gazdasági költségeiről készült. Az EU vitát szorgalmazott a világ különböző részein aktív LMBTI emberijog-védőkkel, melyben kitért az interszexuális személyek láthatóságának hiányára, az ENSZ fejlesztési menetrendjére és a civil társadalom mozgásterének csökkenésére.

Az EU a #FREEANDEQUAL címkét is támogatja.

⁴³ Az Emberi Jogi Tanács határozata – Emberi jogok, szexuális irányultság és nemi identitás (2014. szeptember 26.) - **A/HRC/RES/27/32**.

Az EU több partnerország és regionális szervezet esetében is az emberi jogi párbeszéd napirendjén tartotta a **fogyatékossgal élő személyek** jogait.

Az EU részes fele a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezménynek (CRPD). A részes államok konferenciájának 8., júniusi ülészakán az EU az egyezmény végrehajtását illetően jelentős előrelépésről számolt be, valamint támogatását fejezte ki az iránt, hogy a fenntartható fejlesztési célok a fogyatékossgal kapcsolatos kérdésekkel egészüljenek ki. Az EU továbbá kísérőrendezvényt szervezett az Európai Fogyatékosügyi Fórummal. A CRPD-bizottság az egyezmény uniós végrehajtásáról szóló, az EU által az ENSZ számára készített első jelentés alapján augusztusban első alkalommal tekintette át, hogy a fogyatékossgal élő személyek jogai miként érvényesülnek az EU-ban. Ami a külkapcsolatokat illeti, a bizottság nagyra értékelte, hogy a fogyatékossgal élő személyek jogainak szempontja egyre gyakrabban jelenik meg az EU külső tevékenységeinek finanszírozásában, továbbá hogy a fogyatékossgal bekerült a 2015 utáni időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési célokról szóló uniós közlemény prioritási területei közé. A bizottság emellett elismerőleg szólt a fogyatékossgal élő személyekre is kiterjedő katasztrófavédelemről elfogadott tanácsi következtetésekről, amelyekben a Tanács elkötelezte magát a 2015–2030-as időszakra szóló sendai katasztrófakockázat-csökkentési keret mellett. A bizottság emellett több ajánlást is megfogalmazott az egyezmény 11. cikkének (Vészhelyzetek és humanitárius szükségállapotok) és 32. cikkének (Nemzetközi együttműködés) megfelelőbb végrehajtására vonatkozóan. A Bizottság decemberben reagált a bizottság záró észrevételeiben foglalt ajánlásokra, méghozzá azáltal, hogy elfogadta az európai akadálymentesítési intézkedéscsomagot, és egy a bizonyos termékek és szolgáltatások akadálymentes hozzáférhetőségével kapcsolatos irányelvtervezetet.

Október 29–30-án Pekingben (Kína) került megrendezésre a fogyatékossgal foglalkozó magas szintű Ázsia–Európa találkozó⁴⁴, amelyen az EU kiemelte, hogy nagy fontosságot tulajdonít a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményben előírt, emberi jogokon alapuló megközelítésnek, továbbá hangsúlyozta, hogy ez a megközelítés a segítő technológiák feltörekvő piacának összefüggésében is alkalmazandó.

Az EU a fejlesztési együttműködés keretében növeli a fogyatékossgal élő személyek társadalmi befogadásának és emberi jogainak előmozdítását célzó pénzügyi támogatást. Egyrészt fogyatékossgal élő személyeket célzó projektek, másrészt a fogyatékossgügyi szempontoknak általában a fejlesztési együttműködésben való fokozottabb megjelenítése révén biztosít támogatást, többek között az akadálymentesség biztosításával.

⁴⁴ Az Ázsia–Európa találkozó (ASEM) 1996-ban jött létre, és azóta az Európa és Ázsia közötti párbeszéd és együttműködés kulcsfontosságú fórumává vált.

Az őslakos népek és a kisebbségekhez tartozó személyek jogai

A kisebbségekhez tartozó személyek továbbra is komoly fenyegetéseknek, megkülönböztetésnek és rasszizmusnak vannak kitéve a világ valamennyi térségében, és a kirekesztés miatt nagyon gyakran nem tudnak teljes körűen részt venni országuk gazdasági, politikai és társadalmi életében. Az EU multilaterális fórumokon küzd a kisebbségekhez tartozó személyek jogainak előmozdításáért. Az érintett nemzetközi megbízottakkal, például az ENSZ kisebbségügyi különleges előadójával és az EBESZ nemzeti kisebbségi főbiztosával folytatott párbeszéd során napirendre kerültek azok a kihívások, amelyekkel olyan csoportoknak kell szembenézniük, mint például a roma népesség és a krími tatárok. Az EU továbbá 2015 novemberében részt vett a kisebbségi kérdésekkel foglalkozó éves fórumon, melynek témája a kisebbségeknek a büntető igazságszolgáltatási rendszeren belüli helyzete volt. Az EU több ajánlást is támogatott, melyek egyebek mellett a jogszabályok pártatlan és megkülönböztetésmentes alkalmazására vonatkoztak. A kisebbségekhez tartozó személyekkel szembeni, és ezen belül a kastyokon alapuló megkülönböztetés elleni fellépésre és a megkülönböztetés megszüntetésére irányuló tevékenységek beépültek a partnerországokkal folytatott együttműködésbe és a civil társadalomnak nyújtott támogatásba is, különösen a demokrácia és az emberi jogok európai eszközén keresztül.

Az őslakos népeknek továbbra is kihívásokkal kellett szembenézniük a földkérdéshez kapcsolódó emberi jogi kérdéseket illetően, ideértve a nagyarányú földszerzésekkel és az éghajlatváltozással összefüggő kérdéseket is.

Az EU a demokrácia és az emberi jogok európai eszközén keresztül támogatást nyújt egy, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) közös projekthez, melynek célja az őslakos népek igazságszolgáltatáshoz való jogának érvényesítése és fejlődésben való részvételének előmozdítása volt egy közösségi alapú nyomon követési mechanizmus révén. A projekt lényeges szerepet játszott abban, hogy az őslakos népeket érintő kérdések bekerültek a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési menetrendbe.

Az EU 2015 novemberében az ILO igazgatótanácsának 325. ülésén támogatását fejezte ki az ILO azon kezdeményezése iránt, melynek célja az őslakos népek inkluzív és fenntartható fejlődésben való részvételének előmozdítása.

Az emberi jogokra és a demokráciára vonatkozó uniós cselekvési tervben foglaltaknak megfelelően az EU az őslakos népek jogairól szóló ENSZ-nyilatkozattal és az őslakos népekkel foglalkozó 2014. évi New York-i világkonferencia záródokumentumával összhangban megkezdte egy az őslakos népekre vonatkozó megerősített szakpolitika kidolgozását. Ezzel összefüggésben az EU konzultációkat szervezett az őslakos népekkel. A konzultációk során az őslakos népek üdvözltek az uniós megközelítést, értékes észrevételeket és ajánlásokat fogalmaztak meg, valamint folyamatos párbeszédet szorgalmaztak az EU-val. Az őslakos népekre vonatkozó, megújított uniós politika véglegesítésére várhatóan 2016-ban kerül sor.

Az EU számára továbbra is kiemelt kérdés volt **a rasszizmus, a faji megkülönböztetés, az idegengyűlölet és az ezekhez kapcsolódó intolerancia** felszámolása. Az EU az ENSZ keretében, valamint a partnerországokkal és a civil társadalommal folytatott párbeszédében továbbra is azon munkálkodik, hogy felhívja a figyelmet a kérdésre, és a bevált gyakorlatok cseréjét szorgalmazza. Az EU ennek kapcsán közreműködött a durbani nyilatkozat és cselekvési program hatékony végrehajtásával foglalkozó kormányközi munkacsoport, a kiegészítő előírások kidolgozásával megbízott ad hoc bizottság és az afrikai származásúakkal foglalkozó szakértői munkacsoport munkájában. Emellett az EU minden lehetőséget – ezen belül az Emberi Jogi Tanács megbízottaival folytatott interaktív párbeszédet is – megragad annak érdekében, hogy felszólaljon a rasszizmus, a faji megkülönböztetés, az idegengyűlölet és az ezekhez kapcsolódó intolerancia ellen, továbbá hogy kiálljon az emberi jogok mindenkire, így az afrikai származásúakra is kiterjedő előmozdítása és védelme mellett.

Az üzleti vállalkozások emberi jogi felelőssége

A korábbi évekhez hasonlóan 2015-ben is a világ számos pontján volt tapasztalható, hogy az üzleti vállalkozások magatartásukkal polgári és politikai, valamint gazdasági, társadalmi és kulturális jogokat sértettek. Ennek során sérültek a munkavállalói jogok, az őslakos közösségek tagjai pedig – különösen egyes ázsiai és latin-amerikai országokban – a nagyarányú földszerzések következtében lakóhelyük elhagyására kényszerültek.

Ennek fényében az EU támogatta az emberijog-védők tevékenységét, valamint több harmadik ország esetében mind a rendszeres emberi jogi párbeszéd keretében, mind pedig ad hoc találkozók alkalmával az emberi jogok üzleti vállalkozások általi tiszteletben tartását szorgalmazta. Az EU emberi jogokért felelős különleges képviselője a stratégiai partnerekkel, többek között Dél-Afrikával, Brazíliával és az Afrikai Unióval folytatott megbeszélésein kiemelt prioritásként kezelte az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségének kérdését. Az Európai Unió és Brazília szeptemberben az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségével foglalkozó szemináriumot szervezett, amelyen az uniós intézményekből és tagállamokból, a brazil közigazgatásból, az ENSZ-ből, valamint a brazil és európai vállalkozásoktól érkező résztvevők az e kérdésben folytatott két- és többoldalú együttműködés erősítése érdekében megosztották egymással a legjobb gyakorlatokat.

Az EU továbbra is az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó – az ENSZ szintjén 2011-ben egyhangúlag jóváhagyott – irányelveket tekintette a legjobb szakpolitikai eszköznek a kérdések átfogó és hatékony kezeléséhez, és sikerült eredményeket elérnie azok végrehajtása terén. Az uniós tagállamok folytatták az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségéről, illetve a vállalati társadalmi felelősségvállalásról szóló nemzeti cselekvési tervek kidolgozását. 2015 végéig hét tagállam fogadott el az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségéről szóló nemzeti cselekvési tervet, további húsz tagállam pedig kidolgozta a vállalati társadalmi felelősségvállalásról szóló nemzeti cselekvési tervét, vagy pedig jelentős mértékben előrehaladt annak kidolgozásával. 2015 júliusában a Bizottság szolgálati munkadokumentumot fogadott el az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó ENSZ-irányelvek uniós végrehajtásáról, amelyben mélyrehatóan elemezte, hogy hogyan valósult meg az irányelvek végrehajtása az Unión belül és az Unió külső tevékenységében a vállalati társadalmi felelősségvállalásról (CSR) szóló közlemény 2011-es elfogadása óta.⁴⁵ Az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségének előmozdítása keretében a Bizottság olyan kiegészítő eszközök további elterjedésének megkönnyítésén munkálkodott, mint például az ENSZ Globális Megállapodása, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) multinacionális vállalkozásokra vonatkozó iránymutatásai, a multinacionális vállalatokról szóló ILO-nyilatkozat⁴⁶ és a társadalmi felelősségvállalással kapcsolatos ISO 26000 szabvány.

Ami a technikai támogatást illeti, a Bizottság 2015-ben előkészített egy pályázati felhívást az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó ENSZ-irányelvek végrehajtásáról, amelyet 2016 júliusában tesznek majd közzé. Hasonlóképpen, az EU a Partnerségi Eszköz keretében technikai támogatást tervez egyes CELAC-országok számára nemzeti cselekvési tervek kidolgozása céljából. A 2014-ben Addisz-Abebában megtartott EU–AU szemináriumot követő lépések részeként az EU technikai támogatást nyújtott egy olyan AU-keret kialakításához, mely a felelősségteljes vállalatvezetés előmozdítását szolgálná Afrikában.

A multilaterális keretben az EU konszenzusos megközelítést támogat. Ez magában foglalja az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségével foglalkozó, 2011-ben létrehozott ENSZ-munkacsoport támogatását. Az EU emellett támogatja az ENSZ Emberi Jogok Főbiztosa által vezetett elszámoltathatósági és jogorvoslati projektet is, melynek célja, hogy az üzleti vállalkozások által elkövetett súlyos emberi jogi jogsértések áldozatai számára elérhetőbbé váljanak a belföldi jogorvoslati lehetőségek.

⁴⁵ SWD(2015) 144 final és COM(2011)681.

⁴⁶ A multinacionális vállalatokról szóló ILO-nyilatkozat a multinacionális vállalatokra és a szociális politikára vonatkozó elvekről szóló háromoldalú nyilatkozat.

Júliusban az Emberi Jogi Tanács keretében – Ecuador elnökletével – első alkalommal ülésezett az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségéről szóló, kötelező erejű nemzetközi jogi eszköz kidolgozásával megbízott kormányközi munkacsoport. A nyitó ülésen az EU az ENSZ-irányelvek végrehajtása melletti elköteleződés megújítását szorgalmazta, valamint bírálta, hogy a kormányközi munkacsoport a gyakorlatban csak a transznacionális vállalatokra fog összpontosítani, miközben az emberi jogokat a vállalatok sok esetben belföldi szinten sértik meg. Az EU sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy elutasították azt a kérését, hogy a munkacsoport mindenfajta vállalkozással foglalkozzon. A kormányközi munkacsoport 2016 októberében ülésezik újra.

A vállalati társadalmi felelősségvállalás, valamint a vállalkozások és az emberi jogok kapcsolatának kérdése több országgal és régióval folytatott párbeszédnek is témája volt. Például az ASEM 2015 decemberében tartott 5. munkaügyi és foglalkoztatási miniszteri konferenciáján a résztvevők elfogadták a szófiai nyilatkozatot, amely átfogó fejezetet tartalmaz a „Méltó munkafeltételek és biztonságosabb munkahelyek előmozdítása a világszintű ellátási láncokban” kérdéséről.

4. Emberi jogok az uniós külső politikákban

Kereskedelem

Az EU más külső politikáival, különösen a fejlesztési együttműködéssel karöltve a kereskedelempolitika erőteljes eszközként szolgálhat az emberi jogok harmadik országokon belüli támogatására. Az Unió vezető szerepet játszik a fenntartható fejlődési céloknak a kereskedelempolitikába való beépítésében, valamint abban, hogy a kereskedelmet világszerte a fenntartható fejlődés támogatásának eszközévé tegye. 2015-ben a 2030-ig szóló fenntartható fejlesztési menetrendben globális szinten ismét megerősítést nyert, hogy a kereskedelempolitika jelentős mértékben hozzájárulhat a fenntartható fejlődéshez.

„A mindenki számára előnyös kereskedelem – A felelősebb kereskedelem- és beruházáspolitikára felé” című, 2015. októberi közleménnyel⁴⁷ összhangban az EU továbbra is támogatást nyújt a fejlődő országok, különösen a legkevesbé fejlett országok és a leginkább rászoruló országok számára annak érdekében, hogy bekapcsolódhassanak a globális kereskedelmi rendszerbe és a lehető legnagyobb mértékben részesülhessenek a kereskedelem előnyeiből. E támogatás az EU kereskedelemösztönző szakpolitikája, az egyoldalú uniós kereskedelmi kedvezmények, továbbá a kétoldalú és a regionális kereskedelmi megállapodások révén valósul meg. Az emberi jogi szempontok beépülnek az egyoldalú kedvezményekbe (különösen a GSP+ programba), az uniós exportellenőrzési politikába és az Unió kétoldalú szabadkereskedelmi megállapodásaiba.

Ami az egyoldalú kedvezményeket illeti, az általános vámkedvezmény-rendszerről szóló hatályos rendelet 2014. január 1-je óta alkalmazandó. A huszonhét nemzetközi egyezmény (köztük alapvető emberi jogi és munkajogi egyezmények) előírásainak betartását előmozdító új rendszerben tizennégy ország részesül különösen előnyös kereskedelmi kedvezményekben (GSP+). 2015 folyamán az EU intenzív párbeszédet folytatott a GSP+ kedvezményezettjeivel az egyezmények végrehajtásáról, valamint további innovatív módszereket dolgozott ki a szóban forgó emberi jogi szerződések és ILO-egyezmények végrehajtásának, érvényesítésének és nyomon követésének támogatására. 2016 elején került közzétételre az első jelentés a GSP+ nyomon követési ciklusáról.

Az EIDHR 2015. évi globális pályázati felhívásában jelentős összeg (5 millió EUR) szerepel azon civil társadalmi szereplők támogatására és szerepvállalásuk erősítésére, amelyek hozzájárulnak a GSP+ kedvezményezett országok által ratifikált vonatkozó 27 egyezmény végrehajtásának nyomon követéséhez és hatékony alkalmazásukhoz. A kiválasztott projektek hozzájárulnak majd ahhoz, hogy a GSP+ kedvezményezett országokban a civil társadalmi szervezetek megfelelő monitoringtevékenységet végezzenek az emberi jogi jogsértések kiszűrése érdekében.

Az exportellenőrzést illetően folyamatban van a halálbüntetés, a kínzás vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés során alkalmazható áruk kereskedelméről szóló 1236/2005/EK rendelet⁴⁸ felülvizsgálata, és jelentős eredményeket sikerült elérni a Bizottság módosító javaslatáról folytatott megbeszéléseken. 2015 utolsó negyedében mind az Európai Parlament, mind a Tanács elfogadta álláspontját és háromoldalú egyeztetést kezdett a Bizottsággal az ügyben annak érdekében, hogy 2016-ban le lehessen zárni a folyamatot.

⁴⁷ COM(2015) 497 final.

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/HU/1-2015-497-HU-F1-1.PDF>

⁴⁸ A Bizottság 2011. december 20-i 1352/2011/EU végrehajtási rendelete.

A Bizottság foglalkozott a kettős felhasználású termékek kivitelére, transzferjére, brókertevékenységre és tranzitjára vonatkozó közösségi ellenőrzési rendszer kialakításáról szóló 428/2009/EK tanácsi rendelet⁴⁹ felülvizsgálatával is, és ennek keretében megvizsgálta, hogy hogyan valósul meg a megfigyelési technológiák ellenőrzése. A felülvizsgálat célja az olyan számítástechnikai termékek ellenőrizetlen kiviteléhez társuló potenciális kockázatok csökkentése, amelyeket az emberi jogok megsértéséhez is fel lehet használni. A felülvizsgálat céljából 2015-ben megkezdődött az előzetes hatásvizsgálat; a rendelet módosítására irányuló javaslat benyújtására várhatóan 2016 őszén kerül majd sor.

Az Európai Bizottság elkötelezett amellett, hogy az emberi jogi szempontok minden releváns esetben szerves részét képezzék a hatásvizsgálatainak. Hatásvizsgálatot a jogalkotási és nem jogalkotási javaslatok, a végrehajtási intézkedések, illetve a jelentős gazdasági, társadalmi és környezeti hatással járó kereskedelempolitikai kezdeményezések előkészítése során készít a Bizottság. Az alapvető és emberi jogok vonatkozásában külön iránymutatás készült⁵⁰.

A kereskedelmi és beruházási megállapodásokat illetően a Bizottság illetékes szolgálata által 2012 óta készült összes hatásvizsgálatnak és fenntarthatósági hatásvizsgálatnak szisztematikusan részét képezte a lehetséges emberi jogi hatások elemzése.⁵¹ A fenntarthatósági hatásvizsgálatok részletesebb értékelések, amelyeket valamennyi nagyobb kereskedelmi tárgyalás esetében elvégeznek, mégpedig a tárgyalási folyamat során.

A kereskedelmi és beruházási kezdeményezések emberi jogi hatásai vizsgálatának javítása érdekében 2015 óta az új kereskedelempolitikai kezdeményezések hatásvizsgálata és fenntarthatósági hatásvizsgálata keretében végzett elemzések a Bizottság által 2015-ben erre vonatkozóan kiadott iránymutatást követik. Ezen iránymutatások alapján zajlik az EU–Mianmar/Burma beruházásvédelmi megállapodás fenntarthatósági hatásvizsgálata is, amely 2015 szeptemberében kezdődött és 2016 első felében zárul majd le.

⁴⁹ A Tanács 2009. május 5-i 428/2009/EK rendelete.

⁵⁰ A szabályozás javítására vonatkozó eszköz # 24.

⁵¹ Az alkalmazott módszerek arra a 2011-es iránymutatásra épülnek, amelyet az alapvető jogoknak a hatásvizsgálatokban való figyelembevételére vonatkozóan a Bizottság szolgálatai dolgoztak ki, SEC(2011) 567 végleges. http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/operational-guidance_en.pdf

Végezetül multilaterális szinten az EU támogatja a Fegyverkereskedelmi Szerződést. A 2014 végén hatályba lépett szerződés célja a felelősségvállalás és az átláthatóság növelése a fegyverkereskedelemben. A szerződés többek között előírja, hogy a fegyverkiviteli döntések meghozatalakor mérjék fel annak kockázatát, hogy a fegyvereket használhatják-e az emberi jogok vagy a nemzetközi humanitárius jog súlyos megsértésére vagy annak elősegítésére, ideértve a nemi alapú erőszakot is. A kockázatértékelések a fegyverkiviteli tilalmat egészítik ki, és annak vizsgálatára irányulnak, hogy a fegyverek felhasználhatók-e népirtás vagy emberiség elleni bűncselekmények elkövetésére, a genfi egyezmény súlyos megsértésére, a polgári lakosság elleni támadásra vagy más, a vonatkozó nemzetközi egyezmények által meghatározott háborús bűncselekmények elkövetésére.

Ezzel összefüggésben az EU 2015-ben továbbra is szorgalmazta, hogy a szerződést valamennyi ENSZ-tagállam erősítse meg. E diplomáciai tevékenységek mellett az EU a szerződés végrehajtását támogató, uniós finanszírozású program keretében több (eddig 11) kedvezményezett ország számára is technikai segítséget nyújtott nemzeti rendszereiknek a szerződés követelményeivel összhangban történő megerősítéséhez.

Fejlesztési együttműködés

Az EU elkötelezett amellett, hogy az emberi jogi szempontok részét képezzék az általa folytatott fejlesztési együttműködésnek. Ezzel összefüggésben, miután 2014-ben a Bizottság elfogadta „*A fejlesztési együttműködésnek az összes emberi jogot magában foglaló, jogalapú megközelítése*” című szolgálati munkadokumentumot⁵², a Tanács pedig az ahhoz kapcsolódó tanácsi következtetéseket⁵³, mely konkrét iránymutatást nyújtó „eszköztár” tartalmazott, az EU elkezdte fokozatosan beépíteni ezt a jogalapú megközelítést fejlesztési programjaiba. A célkitűzés nem csupán annyi, hogy a fejlesztési tevékenységek végső kedvezményezettjeit érintő járulékos negatív hatások elkerülése révén ne okozzunk kárt, hanem hogy a kedvezményezettek emberi jogainak érvényesítéséhez konkrétan és közvetlenül hozzájárulva a lehető legtöbbet tegyünk meg – ez a fejlesztési együttműködésnek eszköze és célja is egyben. A Bizottság beépítette a jogalapú megközelítést a fő dokumentumokba, beleértve a támogatási módokhoz kidolgozott azonosító adatlapokat, a projekt nyomkövetési rendszerét, a projekt értékeléséhez kidolgozott kritériumrendszert és a civil társadalommal való együttműködés menetrendjét is. Helyi szinten egyes uniós küldöttségek már beépítették a jogalapú megközelítést a programjukba.

Az uniós finanszírozású projekteket fokozatosan úgy alakítják ki, hogy azok megfeleljenek a jogalapú megközelítésnek. Emellett 2015-ben előkészületek folytak egy olyan támogatási programmal kapcsolatban, amely 2016 elején kezdené meg működését, és a jogalapú megközelítés végrehajtásával foglalkozó képzéseket nyújtana az uniós küldöttségek és az EU egyéb személyzete részére.

Az eszköztár végrehajtásának első értékelése már szerepel a tervek között.

⁵² SWD(2014) 152 final, Brüsszel, 2014. április 30.

⁵³ A Tanács 2014 májusában elfogadott következtetései a jogalapú megközelítésről:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/foraff/142682.pdf